

Sri Vani Vilas Sanskrit Series.

No. 21.

Natesa Vijayam

BY

YENKATAKRISHNA DIKSHITA

Scitragam

SRI VANI VILAS PRESS

1912

Copyright Reserved

॥ श्रीः ॥

॥ नटेशविजयम् ॥

श्रीमद्वाधूलकुलतिलकैः

वेङ्कटकृष्णदीक्षितैः

विरचितम् ।

धीरहस्य

श्रीवाणीविलासमुद्रायन्त्रालये

संमुद्रितम् ।

१९१२.

PREFACE

VENKATAKRISHNA DIKSHITA the author of this poem was a contemporary of Ramabhadra Dikshita and flourished at the Court of King Sahaji 1 of Tanjore 1684—1711 A D In the year 1693 King Sahaji founded a new village on the banks of the Cauvery near Kumbakonam named Sahaji rajapuram or Tiruvasalore and made a free gift of the same to several of the learned Pandits of his Court About forty five Pandits were thus rewarded and Venkatakrisbna Dikshita was one of them He is the author of three other works besides this viz Sri Ramachandrodayakavyam Uttara Champu and Kusala vavijayanatakam In the last named drama the author speaks of himself as follows in the prelude —

अस्ति खलु समस्तजगत्प्रशस्ताभिजनशीलस्य बाधूलकुलजलधि
कौस्तुभस्य विद्वज्जन-आघनीयस्य वेङ्कटाद्रिमहोपाध्यायस्य तृतीय
कृष्णायकरणकारणीभूतदेहपरिमहो मङ्गलाम्बिकागर्भशुक्तिमुत्तामणि-
वेङ्कटकृष्णयज्वेति विख्यात कवि ॥

भीरुपट्टणपतित्रिशिर पुरेश

वेङ्कटीपुराधिपतितञ्जपुराधिनाथे ।

उच्चैर्यथोत्तरमुदञ्चितगौरवधी

रास्त मुख शङ्करराजपुरेऽधुनासौ ॥

पाल्येऽसौ निजतातपादनिकटादभ्यस्तसाङ्गभुति

सम्यक्शीलितकाव्यनाटकरसालकारभावक्रम ।

चक्रे काव्ययुग नटेशविजयश्रीरामचन्द्रोदया-

मिख्य सोत्तरचम्पु धीरपदसदमेऽस्य यत्. कियान् ॥

From the above stanzas it is clear that Venkata-krishna Dikshita won his laurels not only at the Court of Tanjore but also at the Courts of Seringapatam, Trichinopoly and Chennai. That he was held in high esteem by his contemporaries is evidenced by one of them viz, Viraraghavayajva speaking of him as follows

वेङ्कटकृष्णाश्वरिण कविताप्रागल्भ्यमवगाह्य ।

आदौक्ते मनो मे प्रौढि भवभूतिर्कालिदासादे ॥

The last stanza in each canto of this poem states that it was composed by one Gopala Bhupala. But it was not so. Gopala was one of the Governors deputed by Sivaji I to rule over a fort some four or five miles distant from Chidambaram. Our author was born at a village named Pallakkacheri some twenty miles distant from South Arcot. And before he attained fame at the courts of Seringapatam etc, he was a protégé of the said Gopala Bhupala teaching him how to compose poems (vide Stanza 49 Canto I). It was during this period that he wrote this *kavya* and attributed its authorship to his then benefactor Gopala Bhupala.

Our thanks are due to Brahmashri T S Kuppuswamy Sastrigal of Tanjore who sent us the manuscript of this poem for publication.

J. K. Balasubrahmanyam.

॥ श्रीः ॥

॥ नटेशविजयम् ॥

श्रियं कटाक्षाधिरमम्बिकाया-

स्तरङ्गयन्तूत्पलदामदीर्घाः ।

द्रुमेऽपि सद्यस्ति लकाभिधाने

प्रणीयते यैः प्रसवाङ्कुराः ॥ १ ॥

भद्राणि पुष्पातु स रामभद्रो

भद्राकृतिः स्वीकृतभद्रपीठः ।

कल्पद्रुमो यस्य करादुदारा-

दौदार्यमध्येतुमिवान्वगास्ते ॥ २ ॥

N. 1

यस्यात्मनीनस्तनयोऽब्जयोनेः

पुरोहितोऽभूद्भगवान्वसिष्ठः ।

अरुन्धतीनाम्नि यदीयमास्ते

पतिव्रताज्योतिषि भागधेयम् ॥ ३ ॥

गाधेयगर्वोदधिकुम्भयोनि-

र्यद्ब्रह्मदण्डो यमिताखिलास्त्रः ।

ब्राह्मे वले क्षात्रवले च सारं

निरीक्षितृणां निकपोपलोऽभूत् ॥ ४ ॥

गाधेः सुतः क्रूरतपोमहिम्ना

प्रसेदुषि ब्रह्मणि भाषमाणे ।

अपि द्विजोऽसीत्यवृणीत यस्य

तथाप्यनुह्रां द्विजभावपूर्त्यै ॥ ५ ॥

यस्यान्वये योगिवरस्य शक्ति-

पराशरव्यासशुकप्रधानाः ।

संजक्षिरे सर्वजगत्प्रसिद्धा

महर्षयोऽन्धौ मणयो यथाच्छाः ॥ ६ ॥

तस्यान्ववाये द्विजराज एकः

क्षीरोदधौ चन्द्र इवाधिकश्रीः ।

सौम्य. सता वर्त्मनि संप्रवृत्तो

बालाजिनामाजनि पण्डितेन्द्रः ॥ ७ ॥

अजायतास्मादुरणेरिवाग्नि-

र्दादाजिनामा तनयोऽद्र्यतेजाः ।

विरोधिनोऽभ्येत्य विलोलहेति

चापस्यतो यं शलभीषभूवुः ॥ ८ ॥

समाश्रित्वा नाम हुताशनस्य

स्वाहेव तस्याजनि धर्मपत्नी ।

भजीजनद्वर्ममिवात्तदेह

गोपालनामानमसौ कुमारम् ॥ ९ ॥

समाकुमारोऽयमुदप्रशक्ति-

र्षास्यात्प्रतिष्ठाभृदुरोविभेत्ता ।

दादाजिनेतुस्तनयो महात्मा

बालेन्दुमौलेरिव बाहुलेयः ॥ १० ॥

गोपालभूपालवरस्य तस्य

गुणौघमाणिक्यखनिः कनीयान् ।

रामस्य सौमित्रिरिवातिमात्र-

प्रेमाश्रयो विट्ठलपण्डितोऽभूत् ॥ ११ ॥

धर्मप्रतिष्ठापनतत्परस्य

तथाविधोऽक्रूरहितस्य तस्य ।

सखानघः शंकरपण्डितोऽभू-

द्राण्डीवधन्वेव गदाम्रजस्य ॥ १२ ॥

देवो द्विबाहुर्द्विजराजवंशे

गोपाल एवाजनि गोप्तुमाप्तान् ।

चापासिहस्तः स्वयमेष तस्मा-

दास्ते विमुक्तारिररोगदश्च ॥ १३ ॥

पुरा गृहीत्वा पृथुकान्कुचेलं

गोपाल एकं कृतवान्धनाढ्यम् ।

अद्य प्रवादच्युतयेऽनुपाधि

कुचेलसंपान्कुरुते कुबेरान् ॥ १४ ॥

शापे च चापे च स रैणुकेयः

शान्तौ च कान्तौ च स आरदेन्दुः ।

योगे च भोगे च स हैहयेन्द्रो

ज्ञाने च दाने च स चेद्धीचिः ॥ १५ ॥

प्रत्यप्रकर्णः प्रतिपादनेऽसौ

सत्ये हरिश्चन्द्रनृपो नवीनः ।

वीरायिते नूतनविक्रमार्को

बोधे कलाधाम्नवभोजराजः ॥ १६ ॥

विरोधिसेनावृणवीतिहोत्रः

कवीश्वरस्तोमकलापिमेषः ।

समाभितप्रातचकोरचन्द्रः

स राजते सज्जनपद्मभानुः ॥ १७ ॥

स संचरिष्णुर्भुवि चापवेदो

दृशाधिगम्यो द्विजभाग्ययोगः ।

दयारसः स्वीकृतदेहबन्धः

सचेतनः साम्यशिवप्रसादः ॥ १८ ॥

राक्षः शिवच्छत्रपतेः प्रसादा-

त्प्राक्षस्तदीयामवलम्ब्य मुद्राम् ।

विदम्बरप्रान्तभुवं चिराय

गोपायति ऋद्धकुलानुकूलः ॥ १९ ॥

विभ्रद्धरित्रीभरमेष शेषं

भुजेन बुद्ध्याप्यधरीकरोति ।

सरोजलक्ष्मीं च सतामलक्ष्मीं

निजेक्षणेनैव निराकरोति ॥ २० ॥

नीलालकक्षन्द्रमुखोऽञ्जनेत्रो

विम्बाधरः कम्बुगलो द्विबाहुः ।

कषाटवक्षाः स गभीरनाभि-

र्भहोरुजङ्घो मदतो नु मूर्तः ॥ २१ ॥

कान्त्या त्वदास्येन जितः कशीया-

निन्दुर्भवत्यन्वहमित्युद्ध द्वे ।

कर्णान्तिके कीर्तयतो धृतान्त-

विछद्रे नु भुक्कान्छलतो मुदेऽस्य ॥ २२ ॥

हयाधिरोहोचितवेषभूषे
 हसन्मुखेऽस्मिन्सममन्धवारै ।
 हयेन खेलत्यधिराजमार्गं
 दृष्ट्वा विमुह्यन्त्यवला द्विषन्न ॥ २३ ॥

विहारधाटीवित्तोरुघोटी
 छुरामधूलीकुहनाभ्रपाणि ।
 विरोधियाळाविपुलाश्रुमाला
 नदीषु हेतुर्ननु तस्य नेतु ॥ २४ ॥

दुरासदोऽन्यैर्धृतमण्डलाप्र
 सोऽय प्रतापेऽपरसूर्य एव ।
 खमुत्पत्तन्खङ्गहतोऽस्य शत्रु
 भिन्ते पद तद्भ्रमतेऽर्कविम्बम् ॥ २५ ॥

कराप्रखेलत्करवालमाया
 कालाहिलीलाकण्ठीकुठेषु ।
 प्राणानिष्ठेषु प्रतिपक्षयूना
 माभते नरेन्द्रोऽयममोघमन्त्र ॥ २६ ॥

अनेककाष्ठाक्रमणादजसं

जाज्वल्यमानाजयशालिनोऽस्य ।

प्रतापवहेर्भृशमुत्थिताभि-

र्नीलं नभोऽभून्नियतं मयीभिः ॥ २७ ॥

विसृत्स्वरैरस्य यशोवितानै-

राच्छादिते संततमिन्दुबिम्बे ।

चन्द्रोपलैर्ज्योतिषिकाः कथंवि-

जानन्ति पक्षौ निशि शुक्लकृष्णौ ॥ २८ ॥

स्वमन्दिराभ्यन्तरचत्वरैऽस्य

वदान्यभावे वितते विविधम् ।

कवीन्द्रबाहीकगृहाङ्गणानि

भवन्ति दानोदकपङ्क्तिलानि ॥ २९ ॥

अनर्घकर्णाभरणाङ्गुलीय-

धिग्राम्यरोष्णीपमुकभ्रुकायैः ।

अलङ्कृता यस्य सभान्तराले

दीपयन्ति कल्पद्रुमवटुधेन्द्राः ॥ ३० ॥

यदीयविद्वज्जनयज्ञवाटी-

माटीकमानेष्वमरेष्वजस्रम् ।

वियोगस्त्रिणा विबुधायताक्ष्यो

हन्तायनं दक्षिणमर्थयन्ते ॥ ३१ ॥

विद्वज्जनो यस्य विभोः सकाशा-

दासाद्य वर्षाशनमात्तर्ह्यः ।

आयिष्करोत्यात्मनि चातकत्वं

दातुर्धनत्वं च दिगन्तरेषु ॥ ३२ ॥

वदान्यतामस्य कथं वदामः

कर्णाय दातुर्मणिकुण्डलस्य ।

कस्पद्रुमेऽपि स्ववगे वलारिः

कर्णं ययाचे मणिकुण्डलं यत् ॥ ३३ ॥

रुपातिं गतो यः किल कुण्डलेन

बुधेन्द्रमेकं परितोध्य कर्णः ।

कथं न जिह्वेति स कुण्डलानि

दत्त्वामुना तोषयता बुधेन्द्रान् ॥ ३४ ॥

स कौशिकोऽजायत शक्तिहीनः

कर्णात्स्वयं कुण्डलमाददानः ।

वासिष्ठ एषोऽजनि वृद्धशक्तिः

कर्णेऽप्येयंकुण्डलमाददानः ॥ ३५ ॥

देहीति दीनध्वनिकंधराय

दत्तामुना रङ्गपुरे द्विजाय ।

प्राप्तेन कार्तस्वरफण्ठभूषा

प्रभोत्तरात्मा प्रथिता तदादि ॥ ३६ ॥

विद्वन्मणिभेनिविराजमानै-

र्महो परिष्कृत्य महामहारेः ।

ननु स्वयं नायकगमभूतो

विद्योतते ग्रामविषर्जितोऽमौ ॥ ३७ ॥

जिष्णुः शुचिर्दण्डधरः स पुण्य-

जनः प्रचेताः शुभगम्यवाहः ।

धनाधिनाथो द्विजराजमौलि-

राविष्करोत्यात्मनि दिक्पतिवत् ॥ ३८ ॥

चिदम्बरे द्राक् शिवगङ्गयाद्भि-

र्यया जनानां ह्रियतेऽत्र पङ्कः ।

हन्तास्य तस्या अपि पङ्कहर्तु-

र्वयं कथं पावनतां वदामः ॥ ३९ ॥

कान्तेन साक कलघौतशैले

विहारवार्ता हृदि विश्वमातुः ।

व्यावर्तितानेन विहारहेतो-

रान्दोलिकामर्पयताभिरूपाम् ॥ ४० ॥

सभेशसेवासमयानुशंसि-

न्यनेन दत्ते निनदत्यमन्दम् ।

घण्टामणौ मूर्ध्नि कृताञ्जलिः स्वे

लोके वमिष्ठं हि विलोकतेऽजः ॥ ४१ ॥

तस्यानुकूलाजनि धर्मपत्नी

सत्याम्बिका नाम सतीमणिर्या ।

स्थनीय रत्नं कुलदीपमेव

सण्डोजिनामानमसूत सनुम ॥ ४२ ॥

स्वप्ने तमेनं शिवकामसुन्द-

र्यासाद्य दिव्याभरणोज्ज्वलाङ्गी ।

चिदम्बरेशार्पितचित्तवृत्तिं

कदाचिदूचे करुणानुरूपम् ॥ ४३ ॥

वत्स प्रसन्नस्त्वयि विश्वनाथः

मुखी चिरं जीव शृणूदितं मे ।

सरस्वती श्रीरिव भूरिव त्वां

स्वयं शिवानुग्रहतो वृणीते ॥ ४४ ॥

सारस्वतं सारमिह प्रयुक्ते

क्षुद्रेषु देवेन्द्रिरिणेन्द्रिवैकः ।

स्वाक्षीपनः शुक्तिपुटेन्द्रिवान्यो

धन्यो महत्स्वेव तु दैवतेषु ॥ ४५ ॥

नव्यं तद्रूपं नटनायकस्य

प्रणीतं काव्यं पुरुषार्थहेतुम् ।

रामभ्य वात्मीकिरिव त्रिलोक्या

माघन्द्रतारं यदा भाषुहीति ॥ ४६ ॥

तत्रान्तरे तालमृदङ्गतूर्य-

वीणारवैर्मागधरागभेदैः ।

प्रबोधितोऽसौ परदेवतायै

कृताञ्जलिः कास्यविधिं ज्यतानीम् ॥ ४७ ॥

शिवार्चनानन्तरमेव सभ्या-

न्स्वप्नानुवादेन सभाजयित्वा ।

तेषामनुज्ञामधिगम्य धीमा-

न्काश्यं क्रमादारभतैष कर्तुम् ॥ ४८ ॥

विशुद्धबाधूलकुलाब्धिचन्द्रो

विद्वन्मणिर्वेङ्कटकृष्णयज्वा ।

गोपालनेतुः कवने विनेता

प्राचेतसस्येव पितामहोऽभूत् ॥ ४९ ॥

महाकवेर्वीक्ष्य कृतिं मनोहां

पर्युत्सुकाः स्युः कवने परेऽपि ।

महेश्वरे नृत्यति मोदमानाः

पार्श्वे नटन्ति प्रमथा न किं वा ॥ ५० ॥

ख्यातिं किलैकेन गुणेन लोके
 भजेत वस्तु प्रबलेऽपि दोषे ।
 किं कालकूटे सति कौस्तुभेन
 रत्नाकरारूपां लभते न सिन्धुः ॥ ५१ ॥

दृष्टेऽपि दोषे तदिह प्रयन्धे
 गुणं बुधाः केवलमाद्रियध्वम् ।
 दोषक्षताया भवतां न हानि-
 दौषैकदृक्त्वं परधा भवेद्भः ॥ ५२ ॥

कृताववस्थापि गुणः शुचीनां
 फलद्विनामादतिरप्यवद्यम् ।
 प्रयीतनोः पादद्वितापि पश्चि-
 न्यामोदते नेन्दुकराद्वितापि ॥ ५३ ॥

कृतमतिरिति सोऽयं काव्यनिर्माणधीजं
 सुकृतिमुल्लभमन्तश्चिन्तयन्नेव तत्त्वम् ।
 व्यरपयदनवशं पद्यवर्गैः प्रयन्धं
 बहिरपि पटुयोगीवाकरोद्गोकनन्त्रम् ॥ ५४ ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गखेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सत्ताम् ।

गोप्ता मेढकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालक.

काव्येऽस्मिन्क्रमशो नटेशविजये सग मुदाद्यं व्यधात् ॥

इति प्रथमः सर्गः ॥

द्वितीयः सर्गः ॥

माध्यंदिनो नाम पुरा महर्षिः

कृतारिषड्गजयः किलासीत् ।

विभूतिरुद्राक्षविभूषिताङ्गं

विशङ्कते यं विषमेषुरीशम् ॥ १ ॥

कदाचिदेव स्वकुमारमारा-

दधीतसाङ्गश्रुतिमानमन्तम् ।

भवःस्थिपारं प्रतिलब्धुकामं

शुचिं प्रसन्नः स्वयमित्युवाच ॥ २ ॥

वरम स्वमेको मम वंशमध्ये

सुपुत्रमुक्तामणिवत्सुजातः ।

शुदारमनस्ते सुजनादृतस्य

यत्ते गुणप्राप्तिं सदा ददासीन् ॥ ३ ॥

उद्गच्छतीन्दुवुरुहर्षयोगा-

दुत्तानितैरूर्मिमुजैर्निशासु ।

उद्भूनि ढिण्डीरमिपादुपात्ता-

न्युच्चावचान्यन्वहमुद्वहन्तम् ॥ ८ ॥

तरङ्गहस्ताञ्चलधूयमान-

प्रवालढोलाफलकाधिरूढम् ।

वृन्दं पयोमानुषदम्पतीनां

मुक्ताकलापैर्मुहुरञ्चयन्तम् ॥ ९ ॥

गर्वोद्धतान्भोगजवृन्दवप्रा-

घातक्षणेन्द्रुतघणात्कृतेन ।

संसूचयन्तं शतकोटिभीत्या

शैलानघस्तात्सलिले निमग्नान् ॥ १० ॥

तत्राथ दर्वीकरराजतल्पे

पयोमिलत्फेनसमूहकल्पे ।

शयानमिन्द्रोपलचारुदेहं

हिमाचलारूढमिवोदवाहम् ॥ ११ ॥

श्रिया सुधाशीतलया श्रितानां
तापं हरन्तं जनदर्शनीयम् ।

पुरः पुराणं पुरुषं बलारि-
अकोरकअन्द्रमिवालुलोके ॥ १६ ॥

प्रणम्य बद्धाञ्जलिसंपुटेन
सहस्रनेत्रेण सहानिमेयैः ।
तोष्टूद्यमानोऽतुलदिव्यरूपो
दयालुरेनं दनुजारिरूपे ॥ १७ ॥

युष्माकमत्रागमनं यदर्थं
यागेन जानामि सदेतदद्य ।
वध्यो न ते वज्रकठोरकायः
स बालकलिः शक्रं विना तपोभिः ॥ १८ ॥

शचीपतेऽतः शिवराजघानीं
तिल्वाटवीमेत्य तपश्चर त्वम् ।
तत्राहमेत्य त्वदनुग्रहार्थं
वत्स्यामि शैले वरदक्षिकूटे ॥ १९ ॥

इत्युत्पन्नं पतिमिन्दरायाः

प्रणम्य तेन प्रहितोऽथ शक्रः ।

तिम्बाटवीमेत्य तपक्ष्यार

प्रसादहेतोः परमम्य पुंमः ॥ २० ॥

सपो वितन्वन्पुपतिमपत्तौ

पञ्चाग्रिमध्ये प्रतितिष्ठति स्म ।

सद्यः कथं सादसमन्तरेण

भद्राणि श्लोके पुरुषा भजेरन् ॥ २१ ॥

जालेश्वरो जम्बिह वायुभक्तो

विष्णुं बलीचक्र इतीह यत्था ।

नाकेधरोऽपि श्वयमीहजोऽभू-

सार्धं बलीकृतुमनाभ्यमेव ॥ २२ ॥

गुरुपदिष्टं पुनरेव कुर्व-

जगद्व्यस्यवाप्रसमाहरेण ,

प्रदत्तंवापाम परं पुमानं

गुरुपमाहः किञ्च कावन्मिहदे ॥ २३ ॥

प्रसुप्तपङ्केरुहमण्डलस्य

प्रगे तटाकस्य पुरोऽर्यमेव ।

प्रमोलिताक्षिप्रकरस्य विष्णुः

प्रबोधकृत्प्रादुरभूद्रमेशः ॥ २४ ॥

भ्रान्तोऽसि वज्रिन्सुचिरं तपोभि-

र्महेशितुस्त्वं मम च प्रसादात् ।

जहि द्विषं तं जयमाप्नुहीति

व्याहृत्य विष्णुर्विसमर्जं जिष्णुम् ॥ २५ ॥

ततो विजित्य द्विषमाप राज्यं

शक्रो हरिस्तु स्वयमीशनाट्यम् ।

दिदृक्षुरास्तेऽहिशयोऽत्र तेन

त्वदिष्टलाभस्तपसात्र भावी ॥ २६ ॥

पुत्रैकदा पुत्कमजातिरेको

व्याधो वमन्विन्ध्यगिरिप्रदेशे ।

तीर्थाटनोत्माहजुषां द्विजानां

वमून्यमून्यप्यहरद्विशकुः ॥ २७ ॥

हिमाविहारोऽयमतिप्रभूतं

मंवाद्य विभं सुहृदे तद्धेम ।

द्विजाय करमैषिदृष्टकदाचि-

रम तं दद्यात्तुः स्वयमित्युवाच ॥ २८ ॥

सन्ने वषो मे गृणु मारमूनं

सुदुर्लभं मानुषजन्म जन्मोः ।

पुण्यादिदं प्राप्य पुनर्विभोहा-

रपापानि कुर्वन्पशुरेव सांके ॥ २९ ॥

भायुर्हन्ताममोदवाभ्या-

मन्यान्वमर्कोऽन्वहमस्य जन्मोः ।

चलानवूपायम इवोन्मकासे

न वेत्त्ययं प्रायुज नन्दर्शह ॥ ३० ॥

मज्जाभिमेदोऽपिराविषाव

कदापि शरीरे परिणामहेये ।

दिनशंर दवाभिनिषी विवेदी

रहदावपुष्टाः स्वयंदपं कः ॥ ३१ ॥

चन्द्रानना चम्पकदामगौरी

कुम्भस्तनी कुञ्जरगामिनीति ।

संभावयन्कामपि चर्मभङ्गां

दुष्कर्म मूढस्तनुते तदर्थम् ॥ ३२ ॥

भार्याः सुता बन्धुजनाः परे च

यावद्धनं तावद्दुपासतेऽमुम् ।

विप्सेन हीनं तु विनैव हेतु-

मुत्सृज्य विश्वासमुदासते ते ॥ ३३ ॥

पापानि कृत्वा परिसंचितं स्वं

भुङ्क्ते गृहे बन्धुजनोऽस्य कामम् ।

मोक्तव्यमेकेन परश्च लोके

म्बेनैव पापस्य फलं तु शश्वत् ॥ ३४ ॥

तत्कर्म कुर्वन्नतिदारुणं त्वं

कदापि घमस्य कथां न वेत्ति ।

करेण पाशं कलयन्कृतान्तः

समागतश्चेत्तव कः सहायः ॥ ३५ ॥

मध्याह्नकाले मकरन्दनद्याः

पूरे विहृत्य प्रमदेन यत्र ।

पुलिन्दवालाः पुनरेव सायं

परागपालीपुलिने लुठन्ति ॥ ४० ॥

सर्वत्र शाखाच्छदपुष्पपूर्णाः

फलन्त्यजीर्णा द्रुलताः स्वकाले ।

चिरंतनो यत्र तु चित्रमेकः

स्थाणुः सदैका च फलत्यपर्णा ॥ ४१ ॥

विद्याधरा यत्र विलासिनीभिः

समं लतासद्यसु सानुरागाः ।

संगीतविद्यारसिका रमन्ते

निर्वेशिनः कीचकनादभेदैः ॥ ४२ ॥

पञ्चानना यत्र शिवापरीता

गजारयो बद्धगुहाभिलाषाः ।

भीमाः शरश्रीरदगौरदंढाः

मटाभिरामाः सततं वसन्ति ॥ ४३ ॥

• विल्वीदलैरेष विस्रप्रसूनै-

जांतीसरैश्चम्पकदामभिश्च ।

संपूजयन्साम्बशिवं व्यनैषी-

दनेहसं कंचिदखण्डभक्तिः ॥ ४८ ॥

आहर्तुकामः कुसुमं हिमानी-

करालिते कण्टकिते बनेऽसौ ।

निःशङ्कसंचारकृते निशासु

व्याघ्राङ्घ्रिभावं वरभाष शंभोः ॥ ४९ ॥

सितेतरमीवमुमासहायं

प्रिलोचनं दिव्यतनुं युवानम् ।

स्मेराननं चन्द्रकलावतंसं

ध्यायन्नयं देववरं म धन्यः ॥ ५० ॥

मौञ्जीधरोऽयं मृगचर्मवासाः

शुभोपवीतः सुपलाशदण्डः ।

भालोल्लसद्भास्मनविन्दुरासी-

न्युनेः सुतो मूर्त इवाग्रमोऽग्र्यः ॥ ५१ ॥

तं व्याघ्रपादं तपमि प्रसक्तं

कृताभिवक्षानाद्यनतिः कुमारम् ।

शुक्रः कदाचित्कृपया समेत

इष्टः प्रणम्यं हितमित्युवाच ॥ ५२ ॥

प्रतिष्ठितत्वं प्रथमाभमेऽस्मि-

मधीतपेशोऽभ्यनृणो मुनीनाम् ।

इष्ट्या मुराणां प्रजया पितृमा-

मानृण्यमाग्र्यधुना गृही मन् ॥ ५३ ॥

भयाधमाः केवलमाप्सनीना

विनाभमं विशाजनीनमेतम् ।

वदनोत्तमाग्यागुदिनोऽर्चयन्-

स्तयोत्तमार्चं यत्र या ५४ ॥ ५४ ॥

सा व्याघ्रपादं समुपाश्रयन्ती

नगप्रकाण्ड नवमल्लिकेव ।

काले नवं गुच्छमिवाच्छकान्ति-

र्धभार गर्भं भुवनाभिनन्द्यम् ॥ ५६ ॥

कलेव चन्द्रस्य तदा कुशाङ्गी

कान्त्याः प्रपूरैर्वयुधेऽन्वहं च ।

वराहदंष्ट्रेव विपाण्डुवर्णा

वसुंधरासक्तिमती च साभूत् ॥ ५७ ॥

हठारस्वमाक्रान्तवत्तोरिदानीं

काष्ण्यं मुखेऽभूत्कुचयोरतीव ।

आकण्यं मध्यं तदवेक्षितुं द्रा-

क्त्वयं वहिः प्रादुरभूत्सुफेदयाः ॥ ५८ ॥

पदे पदे ग्लायति बाहुवह्नी-

मंसे मत्सीनामयला निधत्ते ।

निरन्तरं निःश्वसितीति वार्ता

कर्णे सुधां तत्कमितुन्यपिञ्चन ॥ ५९ ॥

विश्रोध्यमाणेव पयोधिवेणी

निर्मध्यमानेव निवारणी सा ।

कान्तामणिः कुंधनखिद्यमाना

तेजोमये दिव्यमसूत सूनुम् ॥ ६० ॥

वसिष्ठमुख्या मुनयः समेत

वैयाघ्रपादि दिवसे शुभंयौ ।

आमन्नयज्ञान्वयमागमज्ञं

मोदादकुर्वन्नुपमन्युमंज्ञम् ॥ ६१ ॥

आजातशुद्धै सुरभेः पयोभि-

र्मूर्तेः स्वयं सत्त्वगुणैरिवामुम् ।

कृतोदयं मातुलगेहसीम-

न्यरुन्धती वर्धयति स्व दर्शान् ॥ ६२ ॥

माभ्यदिनिसदनु मातुलगेहमभ्या-

द्वेदोक्तकर्मविहितातिशयं कुमारम् ।

वैतानपावकमिषाध्वरवेदिमध्या-

दाशय तित्त्ववनमाप मुदा मदारः ॥ ६३ ॥

मुग्धं वन्याहारवैरस्ययोगा-

मुग्धं स्मारं स्मारमेनं रुदन्तम् ।

आराप्नीतं वीक्ष्य पित्रा हरोऽस्मै

क्षीराब्धिं द्रागानयद्दीनवन्धुः ॥ ६४ ॥

पुनरपि सह पत्न्या पुण्यकृद्याग्रपादो

नटपरिकृढदिव्यानन्दनाट्य दिदृक्षुः ।

अतनुत शिवपूजामादरादाप्तवाचा

परमसत्त्वपतञ्जल्यागमैकप्रतीक्षः ॥ ६५ ॥

भीमद्वैदिकमार्गलोलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता मेढकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः

काव्येऽस्मिन्कमशो नटेशविजये सर्गं द्वितीयं व्यभान् ॥

इति द्वितीयः सर्गः ॥

तृतीयः सर्गः ॥

कैलामशैलमधिगत्य कदाचिदारा-

आरायणः सविनयं प्रणमद्विश्वेन ।

आलिङ्ग्य गाढमभिनन्द्य च भद्रपीठे

पार्श्वे विचित्रमणिमाम्बिनि वेशितोऽभूत् ॥ १ ॥

तत्र क्षणं तरलवेत्रलताविलाम-

व्याख्याततत्तदधिकारविशेषयोगः ।

प्रस्थापयन्दिग्धिपान्प्रभवे निषेध

सैलोक्यभारभृददृश्यत तेन भृङ्गी ॥ २ ॥

रोमन्थलोलगलकम्वललम्बिघण्टं

कण्ठकणत्कनककिट्टिणिकाकलापम् ।

चन्द्रांशुगौरचलचामरचारुशृङ्ग

माभाषकार धुरि शाकरराजमेवः ॥ ३ ॥

द्वैमातुरोदरफणाधरपारणोत्क

पाणमातुरीयरथमंभृतवल्गितानि ।

आलोक्य किञ्चिदवलम्बितमन्दहासा-

मभ्यामपश्यदपि सादरमम्बुजाश्रः ॥ ४ ॥

तावत्तमुद्र इव ज्ञान्ततरङ्गघोषे

मागच्छिदफस्तिमितमर्दलतालगीते ।

मर्वेशयोः सदसि संलपतोर्मुहूर्त्त

चित्रार्पिता इव यभुः समकादिसिद्धाः ॥ ५ ॥

प्रालेपशैलतनयापरिकर्मितम्ब-

देहोक्तविश्वजननीजनकैकयोगः ।

भालैश्वर्योऽञ्जनयनेन मिथः प्रजल्प्य

प्रस्थाप्य ममदमनेन सह प्रतम्ये ॥ ६ ॥

विधातिशायिसुपमोदयवीक्षणीयौ

दाम्पत्यदर्शितमिथःप्रणयानुबन्धौ ।

भामेदतुः स्वयमनीश्वरवादिजुष्टं

तौ देवदारुवनमीप्सितदुष्टशिभौ ॥ ७ ॥

कदर्पकोटिकमनीयतनु कपाली

मन्दस्मिताङ्गुरमनोहरगण्डभाग ।

कुन्दप्रसूनरदन कुमुदासचूडो

नन्दद्वणो वनमगाहत मग्नदृश ॥ ८ ॥

भस्मानुलेपपारिधूसरपाण्डुराङ्गा

विभ्रमापितामरपुरघ्निविकीर्णपुष्प ।

उक्षाधिभूगतिकुक्षारकुमारवेपा

भिभ्राटनाय मुरदारुवन स भेजे ॥ ९ ॥

मञ्जरिचक्रमुखर मणिपादुकाङ्क

पुञ्जीभवन्नरकचि प्रणियुञ्ज्य पादम् ।

सत्तानतानगतिकुद्वतमुग्धदक्का

सत्तादृश व्यतन नाण्डमिन्दुमौलि ॥ १० ॥

तावत्तपस्विनरुणीपरिपत्तमेन

मयद्भुताकृतिमयेभितुमादरेण ।

म्यस्माभमाभिराजिहीत मुवर्णवर्णा

सौदामिर्नागतिरिवाम्युदयक्रान्ताः ॥ ११ ॥

एका विनिर्गतवती निजयक्षवाटा-

त्पत्नी नितम्बपरिमण्डलवद्वयोक्त्रा ।

संनष्ट पुष्पधनुषा सहसेव कृष्टा

हृष्टान्तिके चिरमतिष्ठत हन्त तस्मै ॥ १२ ॥

अन्या तदीयमुत्तमण्डलमादरेण

धन्या सुधाकरमिवारिलदर्शनीयम् ।

इन्दीवरेण मरसीव निजेश्रणेन

मन्दीभवन्मुकुलनेन मुहुः सिषेवे ॥ १३ ॥

माकूतमन्दहसितेन शशाङ्कगौलेः

काकूदितेन च करम्यितपारवश्या ।

दुग्धाग्नमित्युपहृतं नवनीतमेका

मृत्निष्पातमकं स्वमिव विस्रमदादमुष्मै ॥ १४ ॥

मारप्रवीरविशितैरिव मुन्यमानैः

केशप्रकीर्णकुमुदैरनुगम्यमाना ।

कामारिमेत्य लघु काप्यवदस्सुभजा

भक्तानुरक्त भगवन्वलोकयेति ॥ १५ ॥

मत्तेभकुम्भतटमर्दनलब्धवर्णाः

पश्चान्ननस्य नररा उवि नः प्रसिद्धम् ।

तन्मेऽद्य दर्शय वने दयया दिदृक्षोः

कुम्भस्तनी तमिति गूढमुवाच काचित् ॥ १६ ॥

प्रसवेद्वारिकणिकापरिशोभिभालं

श्वासातिरेकदरजस्पित्तचारुवक्त्रम् ।

नाट्यं क्षलंक्षलितनूपुरमुद्यत त्वं

कास्या कृतं कुरु मयेति तमाह काचित् ॥ १७ ॥

शश्वत्प्रसायं सुदतीजनमर्जितं य-

त्पाप तदेव हि गलं परिवेष्टते ते ।

क्ष्वेलच्छलात्कृतमतः परमश्वनेन

स्वामिन्दयस्व मयि माध्विति काचिदूचे ॥ १८ ॥

मुग्धा मुहूर्तमवलोक्य शिवं प्रमोदा-

त्काचित्परित्रुटितकञ्चुककङ्कणालि ।

अश्रूभिः समुपसृत्य सकङ्कणं मे

दत्त्वाशु कञ्चुकमितः प्रचलेत्यरौत्सीत् ॥ १९ ॥

नटेशविजये

आदाय कापि मणिदर्विकयान्नमुधैः

पात्रे समर्पयितुमुन्नमिताङ्गयष्टिः ।

तावत्समुच्छवसितनीविदुकूलमाशु

ह्रीणा करेण दधती हृषितावतस्थे ॥ २० ॥

वाचालकिङ्किणिविजृम्भितदृघढक्षा-

वाद्यभ्वनिसितविकासिमुखेन्दुशभौ ।

वल्गात्युदारमिति वामदृशां तदीयं

मञ्जीरचक्रयुगलं निगलं हृदोऽभूत् ॥ २१ ॥

अत्रान्तरे मरयमाश्रमदेशमाप्ता

नारायणी नवनवोदितयौवनधीः ।

कादम्बिनीसविधकन्दलितेव शम्पा

पर्याकुलं परमहंसकुलं वितेने ॥ २२ ॥

ताटद्वरद्वतगलांशुनिचोलचम-

व्यानद्धगल्लमुकुरव्यतिरोचमाना ।

नार्लीपदीर्घनयनाश्वलकज्जलधी-

व्याख्यातमागविपदिग्धशरप्रकारा ॥ २३ ॥

धम्मिल्लमध्यगतचम्पकदामगन्ध-

मोमुह्यमानयुवमानसमत्तभृङ्गा ।

भालामृतांशुशकलोपरिभासमान

कस्तूरिकातिलककन्दलिताङ्गण्डा ॥ २४ ॥

नासाश्वलाभरणमौक्तिकनामधेय-

नभग्रनिलकृतचन्द्रजिदासदास्या ।

आपाटलाधरदलार्चिरुदारसंध्या-

रागातुघन्धिरदनामलिबालचन्द्रा ॥ २५ ॥

माणिक्यहेममयमङ्गलसूत्रलक्ष्मी-

मंदर्शितस्मरहरिजयतोरणश्रीः ।

कामेशदर्शनकुतूहलियौवनद्रा-

गानीतपूर्णकलशाभकुचाभिरामा ॥ २६ ॥

कौसुम्भकश्रुकविराजिकुचाप्ररिद्ध-

त्काशमोरजन्मरमकवुरतारहारा ।

संध्यारुचिच्छुरितशैलतटान्तरुच-

त्तारावलीरुचिरदिक्करुणीविलासा ॥ २७ ॥

नाभीगभीरसरसीसरसोज्जिहान-

नालाभरोमलतिकामलसत्कुचाब्जा ।

चञ्चद्भुजायुगलचम्पकदामकोटि-

व्यालम्बिकोकनदविभ्रमकारिहस्ता ॥ २८ ॥

लावण्यसिन्धुलहरीपुलिनानुकारि-

श्रोणीविहारिविहगावलिचारुकाश्वः ।

अब्जोपरिस्फुरदधोमुखहेमरम्भा-

मंभावनाहंघरणोज्ज्वलजङ्घिकोरुः ॥ २९ ॥

मञ्जीरमञ्जुरवमंजनितस्वशङ्का-

संप्राप्तहंसगलहस्तिकचारुयाना ।

आलोहिताम्बरसमुल्लसदङ्गवल्ली-

मंभाविताभिनवचन्द्रकलाविलासा ॥ ३० ॥

नीलोत्पलद्वितयनिर्गतमत्तभृङ्गी-

भङ्गीवहस्फुटकटाक्षपरंपराभिः ।

निःशेषपीतनियतघ्नतयोगवृन्द-

द्वत्पद्भुजोदितविवेकमरन्दविन्दुः ॥ ३१ ॥

किञ्चिच्च्युतं कुचदुकूलमुरस्युदारं
 प्रत्यर्पयन्त्यनुकलं करपल्लवेन ।
 आदाय घर्मकणिकामलिकात्किरन्ती
 मौन्दर्यविन्दुमिश्रं जोणरुचा नयेन ॥ ३२ ॥

वामेन विश्लथतरां कयरीं करेण
 काष्ठीं नितम्बगलितामिसरेण धृत्वा ।
 मूले कचिद्विदपिनो मुहुरध्वस्वेषा-
 सिष्ठन्त्यमूमुहदशेषजगत्कृशाङ्गी ॥ ३३ ॥

लीलाविघूर्णितविलोचनकोणपातै-
 हांलाहलैरिव जनानतिमोहयन्ती ।
 नीलालकान्तिकविलोलललान्तिकैका
 बाला परिभ्रमति काननसीमि कैषा ॥ ३४ ॥

गाढानुरागकलशोदधिचान्द्रिका वा
 शृङ्गारसौधशिरारार्पितदीपिका वा ।
 मारैन्द्रजालिकविमोहनपिण्डिका वा
 लीलाभिरामरतिपञ्चरशारिका वा ॥ ३५ ॥

राकासुधाकिरणमण्डलरम्यवक्त्रा

तारावलीसदृशतादृशतारहारा ।

शोणाधरार्चिरधरीकृतमांभ्यरागा

श्यामा प्रपञ्चयति पञ्चशरप्रतापम् ॥ ३६ ॥

आः पश्यतामभिनवस्मितचन्द्रिकाभि-

ह्रस्वा बहिस्तिमिरमन्तरिवार्पयन्ती ।

जाज्वल्यमाननखशोणमयूखजालैः

पार्श्वद्रुमान्सपदि पल्लवितान्करोति ॥ ३७ ॥

मोघेतरा कदनकर्मणि मुष्टिमेव-

मध्येयमेव मकरध्वजचापयष्टिः ।

आद्यन्तयोर्यदरविन्दमथोत्पलं च

धत्ते पदेश्रणमिषेण तदीयमस्त्रम् ॥ ३८ ॥

आलानमुञ्चलितमारुरुचे त्रिधौचै-

राकृष्यताद्रितटमायसशृङ्खला च ।

कामद्विपेन तदिदं कुचयोरघस्ता-

द्रोभावली त्रिवलिनाभिखनीति दृष्टम् ॥ ३९ ॥

पञ्चेषुमुक्तपटुबाणपरपरोद्य-

न्छिद्राणि योगिनिब्रह्मैश्विरमर्पितानि ।

चित्तान्युरोजयुगले सुगुणानि शुद्धा-

न्यस्या लुठन्ति नवहारमणिच्छलेन ॥ ४० ॥

उद्यद्भुजद्वितयमुद्यतधातुमूल-

मुत्तम्भितस्तनमुदारविलोलहारम् ।

वज्रघ्नमध्यमुपवेष्टितपादमस्या

उज्जृम्भित जयति हुकृतयोगिधैर्यम् ॥ ४१ ॥

इत्थ विभाव्य धुरि योगिजनश्चिर ता

मोहानिलव्यतिकरास्तविवेकदीप ।

स्नान जप हवनमध्ययन पुराण

शास्त्रं व्रत च सकल विजहौ किमन्यम् ॥ ४२ ॥

पुद्गलानुपुद्गलशरवर्षुकपुष्पचापे

कोलाहलप्रवणकोकिलयूनि काले ।

अत्यद्भुताकृतिरसौ विपिने चरन्ती

हा हन्त हन्त जगदात्मवशीचकार ॥ ४३ ॥

तां सुन्दरीं प्रति तपस्विजनेऽनुरक्ते

तं सुन्दरं प्रति तदीयवधूजने च ।

जातक्रुधः कतिपये जरठास्तदानी-

मुद्दिश्य शंभुमभिचारमुपाक्रमन्त ॥ ४४ ॥

तस्माद्भूतप्रथममुपत्तरस्तरल्लुः

संप्रेरितो मुनिभिरेत्य शिवं जिघांसुः ।

तच्छूलकोटिदलितस्वकठोरवेहः

प्राप त्वचा सपदि तत्परिधातभावम् ॥ ४५ ॥

भूयोऽपि ते भुजगमेकमुदीतमग्नेः

कालं करालगरलाग्निभरं किरन्तम् ।

प्राचोदयञ्जहि पिनाकिनमित्यथैनं

केयूरयन्भुजगमेव कृती स चक्रे ॥ ४६ ॥

भूतं पुनर्भुवनभीषणमेकमग्ने-

रुद्रूतमुत्तरललोचनमुग्रदंष्ट्रम् ।

शंभोर्वधाय ससृजुर्मुनयस्तमीशो

न्यञ्चन्निपात्य विदधे निजपादपीठम् ॥ ४७ ॥

अग्निं तमेव पुनराकुलकीलजालं
 तेऽचोदयन्नय तमप्युपनम्रमाशु ।
 किञ्जल्कपिञ्जरिनकोकनदाविशेषं
 हस्ते वहन्व्यहरदद्भुतशक्तिरीणः ॥ ४८ ॥

मूर्तान्पुनर्जडधियो मुनयः समन्त्रा-
 नाहूय हन्तुमददुः शिवमभ्यनुज्ञाम् ।
 तानागतानपि तदा स विधाय शक्या
 माणिक्यनूपुरमयानधृतद्विद्युग्मे ॥ ४९ ॥

इत्थं हतोद्यममवेक्ष्य तपस्विसङ्घं
 घोराट्टहासदलिताण्डकटाहकूटः ।
 भीमाकृतिर्भ्रमितपिङ्गजटोऽथ कोपा-
 दत्युमताण्डवपरोऽभवदष्टमूर्तिः ॥ ५० ॥

तत्तादृशं तमवलोक्य महर्षिवृन्दं
 निश्चेष्टितं भुवि निलीनमभूद्भयार्तम् ।
 तादृक्षवेगधुतपक्षातिमक्षिकोणै-
 रालक्ष्य तादृश्यैमादिवृन्दमिवान्तरिक्षे ॥ ५१ ॥

विश्वातिशायिनि जने विहितोऽभिचारो

न व्यर्थ एव ननु कर्तुरनर्थहेतुः ।

उद्दिश्य भानुमुपलः प्रहितः किलोर्ध्वं

क्षेप्तुः शिरो विदलयेत्क्षणतो निपत्य ॥ ५२ ॥

तदेवदारुवनतापसवृन्दमेवं

मूर्च्छालमाकलयतां मदनान्तरुस्य

वज्रारवव्यथितचातकमण्डलस्य

धारेव मङ्क्षु जलदस्य दयाविरासीत् ॥ ५३ ॥

कर्पूरगौरतनुरिन्दुकलावतंसः

स्मेराननः शिखरिराजसुतासमेतः ।

आलोलपिङ्गलजटापटलोऽथ तेषा-

मानन्दताण्डवमदर्शयदन्तकारिः ॥ ५४ ॥

आनन्दबाष्पभरितायतलोचनाना-

माविर्भवत्पुलकमेदुरिताङ्गकानाम् ।

आधूयमानशिरसां द्रुतमाविरासो-

दानन्दताण्डवरसानुभवो मुनीनाम् ॥ ५५ ॥

पश्चाज्जगत्पतिमिमं प्रतिबुध्य पश्चा-

त्तापात्प्रणम्य मुद्गुरेत्य शिवप्रसादम् ।

ध्वन्ताहंते सन्ति महाम्बुजलोचनेऽस्मि-

न्सर्वे तदादि समुपासत साम्बमेतम् ॥ ५६ ॥

आनन्दनाट्यमनुभूतमिव कदाचि-

दुग्धोद्घौ स्मृतवता दनुजान्तकेन ।

हर्षप्रकर्षभरितेन महाभरतः

पृच्छन्नभाणि फणिरादृक्किल मारहेतुम् ॥ ५७ ॥

पूर्वं मया यदनुभूतमभूत्पुरारे-

र्मुक्तं तदेतदनुसंदधतोऽधुना मे ।

आनन्दमिन्धुलहरीमतिवेलमन्त-

रासेदुषो वहनतोऽजनि तेऽतिभारः ॥ ५८ ॥

तस्यैव जन्म सफलं भुवने स एव

श्लाघ्यः स एव तरति त्वरितं भवादिधम् ।

आनन्दताण्डवरसं हरिणाङ्गमौले-

र्धेन्यः स्वयं पियति यः किल दृक्पुटाभ्याम् ॥

आकर्ण्य मद्विरमिमामद्विराज तेऽक्षी-

ष्यानन्दबाष्पभरितान्यधुना भवन्तम् ।

शंसन्ति शंभुनटनेक्षणसाभिलार्य

धन्योऽसि सेत्स्यति च तेऽभिमतं तदेतत् ॥

सामाश्रितस्य फणिनायक ते महान्तं

कालं मयाद्य कथितं परमं रहस्यम् ।

तद्गच्छ तावकसुतोऽस्तु मदीयतत्त्वं

त्वं द्रक्ष्यसि त्रिनयनं तपसे यतस्व ॥ ६१ ॥

संचोदयन्तमिति चक्रधरं प्रणम्य

क्षीराम्बुधेः स निरगादुरगाधिराजः ।

कैलासभूधरमुपेत्य कृतान्तहन्तुः

प्रीत्यै तपश्चिरमतप्यत चाप्रमत्तः ॥ ६२ ॥

वाताशनत्वमनिशं वसतिर्गुहायां

शेषस्त्वचः सततसंकुचितिश्च भोगे ।

सर्पस्वभाव इति सर्वमिदं विहाय

पञ्चाग्निमग्न्यमभजत्फणिराटनभन् ॥ ६३ ॥

दर्वाकराधिपतिना तपसातिमात्रं

संप्रोणितस्तदनु चन्द्रकलावतंसः ।

आधिर्वभूव तमभापत चाथ वत्स

संपस्वते सपदि तेऽभिमतार्थसिद्धिः ॥ ६४ ॥

तिस्वादवीं भज तपश्चर तत्र चाहं

श्रीमूलनाथसदनं समया विराजः ।

हृत्पुण्डरीककुहरे घरणीसुपुष्पा-

नाहीपदे सदसि दशंगितास्मि नाट्यम् ॥ ६५ ॥

अत्रेः पुरा त्वमभवस्तनयोऽनसूया

त्वामञ्जली धृतमवेक्ष्य भुजङ्गरूपम् ।

प्रासादपातयदतोऽजनि ते पतञ्च-

ल्याख्याधुनापि भव तादृशनामरूपः ॥ ६६ ॥

उपदिशति पिनाकिन्येवमुन्निद्रोमा

विरचितनतिरन्तर्विस्तृतानन्दसिन्धुः ।

कृतनुविरनुमत्या कुण्डलोशः पुरार-

रभजत निजलोकं हर्षिताशेषलोकः ॥ ६७ ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गसेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता मेदकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः

काव्येऽस्मिन्क्रमशो नटेशविजये सर्गं तृतीयं व्यधात् ।

इति तृतीयः सर्गः ॥

चतुर्थः सर्गः ॥

अथ पतञ्जलिरन्तकहन्तरि
स्थिरमतिस्तपसे धृतनिश्चय ।
अनुमत स्वजनैरधिक दया-
मृदुरगादुरगालयतो यदि ॥ १ ॥

धिलमुखादुदित स पिकारवै-
ह्वयदिव स्वमुदैक्षत काननम् ।
चलकराहुलि चारुमरुल्लल
त्तपनतापनतारुणपल्लवम् ॥ २ ॥

सकलभं कलभङ्गुरभरद-
च्छुक्रपिकं कपिकम्पितभूरुहम् ।
वरसमीरसमीरितवह्वरी-
निकरमाकरमासददाशियाम् ॥ ३ ॥

परिवृढ. फणिनामथ पावने

महति तिल्ववनेऽत्र महात्मनः ।

प्रमुदितानकृत प्रणतः स्वयं

मुनिजनान्निजनान्न उदीरणात् ॥ ४ ॥

कचन तत्र तरक्षुपदक्षर-

न्कुसुमपत्रकृते समुदैक्षत ।

फणिपतिं बहुकालदिदृक्षितं

भसितभासितभावुकविग्रहम् ॥ ५ ॥

तमभिषाद्य मुनि. स तरक्षुपा-

दनयदाशु निजाश्रममादरात् ।

अपि च तस्य शिवेऽर्पितचेतसो

निजगृहे जगृहे चरणोदकम् ॥ ६ ॥

परिणतैरधुनाजनि मे चिरा-

त्पितृपितामहपुण्यभरैर्गुणम् ।

सकलवाञ्छितसंघटनाय य-

त्प्रभवता भवतास्मि समागतः ॥ ७ ॥

रजनिषु द्विजराज उदित्वर

स हरते बहिरेव तम शनै ।

अनिशमन्तरपीदमर त्वया

शकलित कलित द्विजराज न ॥ ८ ॥

भगवता सुकर भुवि मादृशा

प्रणमता दुरिताङ्कुरभञ्जनम् ।

प्रयत्नते खलु भद्रतराकृति-

र्वनकरी न करीरविपाटने ॥ ९ ॥

उपचरन्मुनिरेष तदादरा-

दुरगपुङ्गवमप्यमुना स्वयम् ।

समधिक विनुत सुखदुःखयो-

रुषय्यापय्यानुपसेदिवान् ॥ १० ॥

इति परस्परमोरितवैभवा-

नुपचितप्रमदानुभक्तौ मुनी ।

गिरिशताण्डवदर्शनसत्त्वरा-

वभवता भवतान्तद्ददौ चिरात् ॥ ११ ॥

विधिवदर्चनया व्रतचर्यया

नुतिगिरा वपसा नतिकर्मणा ।

उपचचार मुनिद्वयमुन्नके

रिह वने हवनेन च शंकरम् ॥ १२ ॥

अथ कदाचन नाट्यमुगापते-

रचिरभावि विचार्य किलाभवत् ।

उषसि रञ्जयितुं रविरुत्सुकः

किरणतोरणतो गगनाङ्गणम् ॥ १३ ॥

सुरतविह्वलिता मुचिरं वधू-

रुपपतेरुरसि स्वपती तदा ।

कलकलैः कृकवाकुगलोद्गतै-

र्हतरसा तरसा समबुध्यत ॥ १४ ॥

मुनिकुमारकृताध्ययनारवै-

मुंस्वरितासु दिशासु विनिद्रितम् ।

विचरति स्म पयोजवने मिथः

सकलहं कलहंसकुलं तदा ॥ १५ ॥

अनुकृत क्षणमम्बुजमेचको
हरिरहीश्वरतल्पशयोऽम्बुधौ ।
सरसि पट्चरणेन समुच्छ्वस-
त्कमलकोमलकोटरशायिना ॥ १६ ॥

भ्रमरहिम्भमुपात्तरवं प्रगे
मरुदुपाहतमावृत पद्मिनी ।
प्रविशती मकरन्दपयः स्वयं
निजपयोजपयोधरत स्तुतम् ॥ १७ ॥

वदितमिन्दुकलाशतमीक्ष्यतां
भ्रितिश्रुतीति सरसीभिरुदीरिते ।
स्तनपटेन नखक्षतयोऽरुणा
रुधिरे रुधिरेण नवोदया ॥ १८ ॥

रविशताङ्गरथाङ्गजवोश्वर-
त्प्रथमभूधरगौरिकपुञ्जवत् ।
फणिभुगप्रभुवः स्फुटमुद्ययौ
रुधिरमर्धिरमर्त्यपथे पुरः ॥ १९ ॥

अरुणरोचिरसूक्परिमुञ्चती

तिमिरदन्तिघटोपसि वायुना ।

प्रचलितानुदिशं पटलीभव-

द्धमरतोमरतोदवशादिष ॥ २० ॥

मघवदिक्षुखमण्डनकुण्डल-

भ्रमकराकृति बिम्बमहर्षतेः ।

उदधिमध्यगमिद्गुमघीरुधा-

मुदलसदलसच्छविगुच्छवत् ॥ २१ ॥

हर हरेति सत्तामरुणोदये

द्विरुपदेशवशेन किलान्तरम् ।

अहृत बाह्यमपि प्रसभं तमो

दिनकरो न करोति किमुद्यतः ॥ २२ ॥

तिमिरकौशिकतस्करजारिणी-

कुलमलीयत केवलमीदृशैः ।

उदितवत्युरुतेजसि शक्यते

श्वसितुमासितुमालपितुं च किम् ॥ २३ ॥

यदभवद्विरहज्वरवत्पुरा

तदधुना परिरम्भसुधारमम् ।

नयनेते मति मास्वति चक्रयो-

युंगलमागलमापिवदुत्सुकम् ॥ २४ ॥

स्फटिकषक्रमिव स्फुटरश्मि य-

द्विलमति म्म पुरा विधुमण्डलम् ।

गलितकान्त्यधुना धुरि गोपने-

ल्लदधिकं दधिगण्डमिवैक्ष्यत ॥ २५ ॥

जनपदुग्धमधिभितमाहृतं

विधिवदादयनीयदुनागने ।

अजुहयुः शुषयोऽप्यरिणमनदा

नयययो धययोपमिगं रमे ॥ २६ ॥

गुरिगदभ्रिणकादुहमी तु तौ

विहितकान्त्यविधिः मुनिपुंगवौ ।

मनमि देवमचिन्मयतां नदा

नियमनी धमनीदकपादुक्कम् ॥ २७ ॥

मिहिरमम्बरमध्यगतं क्रमा-

दुपचितोष्मभरः स्वकरोत्करम् ।

ददशुरात्मविदो दधतं वपु

हैरमयं रमयन्तमुपासकान् ॥ २८ ॥

कचन धूमरुचो विलुलोकिरे

कचन निर्मलवज्रमणीरुचः ।

कचन नीरधिनीरुचो रवेः

कचन काञ्चनकान्तिधरा करः ॥ २९ ॥

न पिबति स्म नितान्ततृषाकुलं

मृगकुलं तरुमूलमुपेत्य च ।

अनु विशङ्क्य यतात्मविलोचनैः

समकरं मकरन्दमयं हृदय ॥ ३० ॥

मुखमशेत युवा शिशिरे वधू-

कुचतटे कलहंस इवाम्बुजे ।

अपिषदध्वगवृन्दमप्योशुना

मह रवेर्हरवेदिमतवर्ष्मणः ॥ ३१ ॥

नवपतङ्गशिलानलदर्शन-

स्मृतहरालिकटकमतरक्षुपान् ।

वरगराहभिषेकमुमापते-

निहितवान्निहतवान्छितदायिनः ॥ ३२ ॥

तददरेव दयान्धिसुपाशरी-

मदचरीभिरलं सुग्रयञ्जगम् ।

पुतिभिराबिरभूदिह धूर्जटि-

धूर्ति तयोरितयोरमलात्मनाम् ॥ ३३ ॥

जयति सिन्धुवनं जगभीतले

जयति तत्र पुरं च विदम्बरम् ।

जयति तत्र मघा च पुरेयभू-

द्वदलकादलकाकलितारवः ॥ ३४ ॥

दृष्टवानुः शिवमग्निहृया गमं

अपलवा सरदभ्रमिवाहुगम् ।

परिजनैः सुकृणैः प्रजयान्मिषः

गमुदिनौ मुदिनौ मुनिपुत्रौ ॥ ३५ ॥

द्रुतमतर्कितदर्शनविस्मितौ

शिवमुभौ प्रणिपत्य जगत्पतिम् ।

सपदि तुष्टुवतुः सविधभ्रम-

दिविपदं विपदन्तुरकंधरम् ॥ ३६ ॥

पद्मयुगं भवदीयमभूदिदं

नयनयोरयनं सुकृतेन नः ।

न ददृशे पुरुषेण पुरा चिरा-

दिह वराहवराकृतिनापि यत् ॥ ३७ ॥

स्वजनरक्षणतद्विपुशिक्षण-

व्यसनिता विदिता ननु ते विभो ।

यदुदपादि मृकण्डुसुतापदां

प्रशमनं शमनं भवता प्रता ॥ ३८ ॥

स्वजनमत्र चिराय समुत्सुकं

प्रमदनाट्यरसं वस पाययन् ।

सह तरल्लुपदा स पतञ्जलि-

मदनमर्दनमर्थितवानिति ॥ ३९ ॥

अथ ननतं हर सदसोऽन्तरे
 दरनिषुञ्चितवामपदाम्बुज ।
 तदुपरि महितस्फुरदङ्गद-
 म्भुजग भुजग परिनर्तयन् ॥ ४० ॥

भृशमनर्ति पिनाकभृता घना-
 घनगभीरवध्रमकारिभि ।
 ठमरुक्ध्वनिभिर्गुह्यवाहन
 कलपता छपतालमममम् ॥ ४१ ॥

अभयमुद्रितमंषतर दध-
 स्करमुमापतिरन्यमुदधिषम् ।
 किमपि ममदि कोमलताण्डव
 व्यतनुनातनुतावहर नृणाम् ॥ ४२ ॥

१५निहता नटनामृतवर्षिणा
 तटिदुदारजटाततिनाल्लिना ।
 क्षमिततापशना मुनयोऽमुना
 मुमुदिरे मुदिरेण मना इव ॥ ४३ ॥

पशुपत्तेर्नटनं परिपश्यतां

न हि मनो विषयान्तरमृच्छति ।

कुलमपि स्वकृतेः पशुपक्षिणा-

मुपरतं परतन्त्रमभूद्यतः ॥ ४४ ॥

तदिदमद्भुतताण्डवमुत्सुकौ

समवलोक्य सदाशिवमूचतुः ।

यमिवरौ त्रसतो यमराण्महा-

भुजगतो जगतोऽस्य हितैषिणौ ॥ ४५ ॥

जय जयामितमोघ सुखान्मुधे

जय जयादृतदिव्यतराकृते ।

जय जयैच्छिक्कलोकजनिस्थिति-

प्रलय पालय पादनतं जनम् ॥ ४६ ॥

हरिविधिप्रमुखैरमरैः समं

वम चिरं रचयन्निह ताण्डवम् ।

इति-भुनी विभुमात्मगिरः सतां

मुलभमालभमानमयाधत्ताम् ॥ ४७ ॥

अथ तथेत्यभिधाय स साण्डवं

विरचयन्निजभक्तवरप्रदः ।

अधिवसत्यधुनापि चिदम्बरं

सुराचिरं कपिरस्थितदिक्कटम् ॥ ४८ ॥

इदमुदन्तमवेत्य रविः स्ययं

यकण्ठलोकजनाय मविस्मयः ।

गदितुकाम इवाग्लगिरेस्तटं

द्रुततरन्ततरादिमरगाहत ॥ ४९ ॥

परमभूभृदज्ञोऽगुलुञ्छवः

द्विविरहविरमेऽरुषदारमनि ।

अवतरदरिबीम्तुभतेजसा

विदितरोहितरोषिणिष मियतः ॥ ५० ॥

प्रजयनभणपदविमानम्-

अजबिसोऽननः शयितुं घनाम् ।

भनयमाभमयण्टयमाद्वा-

दुदयमूरुचनूरुपतिभिषे ॥ ५१ ॥

सहरथे चरमाचलशृङ्गतो

निपतति धुमणौ नियतेर्बलात् ।

सचितमेव रथाङ्गयुगं हि य-

द्विजघटे जघटे च तमोजनिः ॥ ५२ ॥

उवलति सांध्यमरीचिमिषाद्वहि-

र्विरहिशोकशिखावसि विश्वतः ।

उडुशतोदयकैतवतोऽस्फुट-

द्विषदहो यदहोभिरनीदृशम् ॥ ५३ ॥

अतिविविक्ततयाहनि यज्जग-

त्सकलमर्थसमूहमवैक्षत ।

निपतिते निजचक्षुषि नाशक-

त्सतमसं तमसन्तमिवेभितुम् ॥ ५४ ॥

उदजिहीत द्रुतोऽग्निरिवोदया-

चलतटान्मदनेन जयार्थिना

जलधिना जनकेन कटाश्रितो

हिमकरो मकरोत्थितैवैववान् ॥ ५५ ॥

प्रणयिनामनुरागवचःक्रमः

प्रणयिनीसविधे शुकहस्तया ।

अकथि दूतिकथार्धमतिर्हि त-

न्मुखगतः स्वगतः प्रकटः परः ॥ ६० ॥

अखिलमन्यथयन्सुदृशोऽप्रतो

न हि जज्ञाक विटोऽपि निगूहितुम् ।

कुलटया कलितं वत यद्रते-

ऽधरदलं रदलम्भितलक्ष्म तत् ॥ ६१ ॥

तदनु कोपनयापि तया हठा-

दतितरामपराधकृदप्ययम् ।

जशधरोदयतः स्मरतः सखी-

वचनतश्च नतः परिष्वजे ॥ ६२ ॥

धपकमध्यगतादधिवामिता-

दलितयालरसालदलादिभिः ।

प्रणयिनो नवशीघुरभूद्दृशं

मदायिता दयितामुखवामितः ॥ ६३ ॥

प्रियतमेऽधरपानसमुत्सुके

विवलिताननवारिरुहः शुकी ।

कुचतटभृशि क्लृप्तचमत्कृते-

धरतनोरतनोदनुमोदनम् ॥ ६४ ॥

रहमि यातिरमादुपमुक्तव-

द्युपपतिं यदुपाह्वयमङ्गना ।

मपहृमानमसोप्यत मा सखी

धिरगरं रतरस्त्रिमया तथा ॥ ६५ ॥

प्रियतमेन यत्नादुपमुक्तया

रहमि वालिकयैभि सलज्जया ।

निजहृदुत्थितनयनम्यभ्रता-

वलिबुधे लिङ्गुचेन ममे मुहुः ॥ ६६ ॥

परिजना इव जान्मकपथया

निवृत्तमेत्य निशान्तमकारयन् ।

शशिकराः मुहशां मुरतधमा-

पनयनाप्रयनाप्युत्तमीतनम् ॥ ६७ ॥

कैशिकं न कमितुर्गणयन्त्या

साहसेन बहुमन्तुमनाहि ।

प्राग्वयाद्य पुनरस्य पुरोऽभू-

त्मा हमेन बहुमन्तुमना हि ॥ ६८ ॥

विततैः स्वकरैर्वियोगभाजां

विधुनानेन समन्ततो मनो भूः ।

उददीपि च माधवेन सख्या

विधुनानेन समं ततो मनोभूः ॥ ६९ ॥

पशुपतिनटनैः परिस्फुरद्गोः

शुचिभसितैरजनि प्रसाधिताशैः ।

हिमकरकिरणैश्च हर्षिता भूः

शुचिभमितै रजनिप्रसाधिताशैः ॥ ७० ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गखेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलामनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता भेटकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः

काव्येऽस्मिन्क्रमशो नटेशविजये सर्गं चतुर्थं व्यधात् ।

इति चतुर्थः सर्गः ॥

पञ्चमः सर्गः ॥

तस्मिन्काले देवतामावभौमः

स्रष्टा यष्टुं सत्यलोकात्मदारः ।

निश्चक्रामानुद्रुतो नारदायै-

दूरं गङ्गातीरमुद्दिश्य देवैः ॥ १ ॥

ध्यायं ध्यायं दिव्यगङ्गातरङ्गा-

नाभावन्तं राजहंसावतंसम् ।

आरुढोऽमावध्वरम्यापितोचै-

रूपं गङ्गानूपमापाभिरूपम् ॥ २ ॥

भीमानेव भीमपादाकामार्ष्वा

नीलघ्रीवम्राहिनिर्भोकवर्द्धिम् ।

वीभांचक्रे भूवधूदारयष्टि

स्वार्निःभर्णी व्यागराणां च गङ्गाम् ॥ ३ ॥

कूलास्फालालोलकलोलजाल-

स्फायत्फेनश्वेतमानप्रवाहा ।

आकूपारादा हिमाद्रेश्च मूर्ता

दृष्टा कीर्तिर्या दिर्लपितमञ्जस्य ॥ ४ ॥

धालेबालं प्रस्तरास्फालनोद्य-

त्पाथोविन्दुप्रौढमुक्ताफलानि ।

उत्क्षिप्योत्क्षिप्याददानोर्मिहस्तैः

प्रालेयाद्रेर्या परिक्रीडतेऽङ्के ॥ ५ ॥

दन्तादन्ति क्रीडतां दिग्गजानां

गण्डोड्डीनैः कीर्यमाणं द्विरेफैः ।

हन्त स्नानात्पूर्वमप्यास्तगन्धं

गन्धर्वीभिर्घूयते यत्र कैश्यम् ॥ ६ ॥

स्नातुं दारैः माकमेकत्र संघं

सप्तर्षीणां सैकते मंनिषत्ते ।

कापि स्वर्गप्रामणीः सावरोधः

प्रातर्यत्रान्यत्र धार्याः सभार्याः ॥ ७ ॥

अम्भो यस्याः शम्बरं हस्तदेशे

मक्षुः श्रीरं मूर्ध्नि कण्ठे विपं च ।

अङ्गैर्वन्येष्वाकलय्यामृतं च

प्राहुस्तत्पुच्छद्वाच्यं प्रवाचः ॥ ८ ॥

पुष्टा यस्याः पामकध्वंसदीक्षा-

माशङ्कयन्तः स्वाधिकारच्युतिं द्राक् ।

प्रेक्षेणः किं प्रेषयामास भीतः

सौदादाय स्वस्वमारं प्रयागे ॥ ९ ॥

चण्डीलक्ष्मीजन्मभूर्मा स्मृशन्ती-

माघं ताभ्यामादरात्तद्वयस्याम् ।

मत्स्य नूनं मध्यदेशं मिलित्वा

मह्यायान्तर्था सरसत्युपास्ते ॥ १० ॥

स्नात्वोत्तिष्ठत्यत्र जन्तुस्त्रिवेण्यां

कण्ठे नीलः केशपाशे विशङ्गः ।

गात्रे शुभ्रः सूर्यकन्यामरम्ब-

लभद्वादिन्यानुक्त्यं विभर्ते ॥ ११ ॥

वाराणस्या विश्वनाथोपकण्ठे

कार्यार्थं या कुदयन्ती मुमुक्षो ।

ताप पाप हन्ति यत्तन्न चित्र

यस्या मोक्ष सोऽपि याथाकथाच ॥ १२ ॥

कायव्यूहं प्राप्य कान्तेन साक

काम रन्तु गाढमभ्युत्सुकैव ।

स्वीकुर्वाणा स्रोतसा या सहस्र

खेलोदार गाहते पार्श्वमण्डपे ॥ १३ ॥

न क्रोधो मे नाथ वर्धति नित्य

नागस्त्वय्यप्यस्ति नैतन्मृषेति ।

क्रुध्यन्त्यागस्कारिणं मिन्धुराज

प्रत्याचष्टे या च्छ्लोक्तिप्रगल्भा ॥ १४ ॥

मौलौ शभोर्मालिकावद्विभाती

निर्गच्छन्ती या नखाशुच्छदेव ।

विष्णो पादाभ्याकरोत्येतदैक्य

तन्मूढ हि स्नौति पूरो यदमे ॥ १५ ॥

पद्मानेतुः पादनिर्जेजनाम्भो

मत्वाचामन्त्रि मुनिर्जहुनामा ।

मद्यः स्मृत्वा जंमुनिर्मात्यमावा-

वण्डेशार्हा भोयतो यामहामीन ॥ १६ ॥

भूरि स्वरं यत्पुग भूतिजालं

द्योतोलीढं शंकरीये कपर्दे ।

वन्द्रस्त्रिगुणं भैकतव्याजतस्त-

द्धारिप्रान्ते या वमन्तीव भाति ॥ १७ ॥

युक्ता वाचो युक्तिरग्यां मरत्य-

त्यन्तर्वाहिन्यास्त इत्यानवाचाम ।

वाचं वाचं पामराध्याभ्यु यस्याः

मारं निष्ठीवन्ति मारम्भनं यम ॥ १८ ॥

पायोदसिमादपाठीनमीन-

इयाष्टीभेकीककंटीकृष्टरीभिः ।

वीर्यामध्यम्यन्त्रितोद्दीविकाभिः

मायाद्वे या द्दमंतीया ममिन्दे ॥ १९ ॥

तीरे यस्या देवदारूपगूढे

मध्याह्नाकम्लानकर्णावतंसाम् ।

भिल्लः स्वैर पाययन्नम्यु भिल्लौ

दत्ते नाकेऽनादरं देवयूनाम् ॥ २० ॥

शारदाभेदग्रापनीयाकृतीनां

तीरोपान्तस्यायिनां दिव्यघात्राम् ।

भूदेवानां भूरुहाणां च धृन्देः

प्रातः प्रातर्याच्यते पुष्पवर्षेः ॥ २१ ॥

भन्तर्वेदीनाम्नि तत्तीरमीम्नि

स्रष्टा सृष्टा यज्ञशालां यियक्षुः ।

ममप्ययं द्रातृदोत्रानुपेत-

मन्त्र प्रेम्णा दारयुक्ते दिदीक्षे ॥ २२ ॥

अभ्यस्तोऽङ्गेत्येष द्वेयज्ञवीने-

रष्टम्यभिष्वञ्जनीदञ्चितधीः ।

क्षीमं विभ्रष्टमं येनं विषाजं

मेने सोकेमूर्तिमानेय धर्मः ॥ २३ ॥

अप्राविष्टू दीक्षणीयारुययेष्टया
 धिन्वन्धेधा देवता सप्रगृहा ।
 पश्चादिष्टि प्रायणीया विसृत्य
 क्रीते मोमेऽयष्ट चातिध्ययेष्टया ॥ २४ ॥

प्रात माय च प्रवर्ग्योपमङ्गना-
 महो रात्रेश्चापि मध्य ग्रतेन ।
 शेष काल शास्त्रवादप्रवीणे
 मध्येर्निन्ये माकमम्भोजयोनि ॥ २५ ॥

तत्र भेजे घर्मतापाभियोगा
 दग्निग्नालामुद्धमज्ञाननेन ।
 द्विर्ने पुभिर्वीक्ष्यमानो घवित्रे
 मध्ये ऋग्माहो महाराज एक ॥ २६ ॥

मुप्रक्षण्ये मामभेदैलक्षानी-
 मिन्द्रागण्ठेयाद्द्वयत्यध्यमन्दम् ।
 निरुवाण्ये देवराष्टिन्दुमौले-
 नाङ्गामङ्गना नागमभिद्यत्न ॥ २७ ॥

देवैः साकं देवराजं विरिञ्च-

स्तत्तादृशं दिव्यदृष्ट्या विदित्वा ।

तैरानेतुं तं हविर्भागहेतोः

पुत्रं तावत्प्रेषयामास तूर्णम् ॥ २८ ॥

धीरस्त्रित्वारण्यदेशं स गत्वा

नत्वा शंभुं नारदस्तत्र पार्श्वे ।

साकं देवैः संददर्शामरेशं

तृप्तं नित्यं ताण्डवालोकनेन ॥ २९ ॥

अन्तर्नाट्यानन्दपुरेऽभिपृष्टे

देवस्याग्रे तत्परीवाहकम्पम् ।

अक्ष्णां वृन्दैर्विभ्रदानन्दवाष्पं

वशी वीणायोगिना स्यात्सुलोके ॥ ३० ॥

शंभुत्तम्यचन्द्रपादैः स्रवन्ना

चन्द्रमाब्जा वल्लभया शक्रमूर्त्या ।

आनन्दक्षुब्धस्याकुलाधोऽमुनामे

माध्यादिन्द्रो वीर्यमे ग्नाविशेषम् ॥ ३१ ॥

क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ती-

त्येषा गीता यानभिप्रेत्य वृत्ता ।

शौच्यस्तेभ्यः कोऽन्य इत्यात्मनीनाः

कर्म त्यक्त्वा केचन प्रव्रजन्ति ॥ ३६ ॥

निष्ठाः केचिन्निर्विकल्पे समाधौ

बोधात्मानं पूर्णमन्तर्यादिष्व ।

शंभुं मान्द्रानन्दमध्यक्षयन्तो

मन्यन्तेऽपि ब्रह्मलोकं गृणाय ॥ ३७ ॥

कामक्रोधौ यम्य यस्याशनायो-

दन्ये यस्यावश्यिकौ जन्ममृत्यू ।

चित्तं प्राणो देह इत्यादुरेत-

त्साक्ष्ये तस्याहं तु सचित्सुरात्मा ॥ ३८ ॥

शमत्येवं स्वानुभूतिं मुपव-

प्रामण्यामाकारणे कुण्ठिताशः ।

प्रत्यापृत्य ब्रह्मणे तं सुरार्षि-

हन्त न्याचष्टाक्षयं देवनेतुः ॥ ३९ ॥

आकर्ण्येद् नारदादात्मयोनि

कृत्यन्ते या कर्महानिर्भवित्री ।

सद्य प्राप्ता शङ्कमान स्वय ता

तिल्वारण्य देहभेदेन भेजे ॥ ४० ॥

शुद्ध ज्ञात्वा शैवगङ्गेऽम्भसीह

प्रत्युद्यातो देवतै पश्ययोनि ।

व्याहृत्यादौ व्याघ्रपादेन साक

शमु नत्वा साधु तुष्टाव पश्यान् ॥ ४१ ॥

यो देवानामादिभूत पुरस्ता-

न्मामद्राभ्रीञ्जायमान महर्षे ।

म त्व पुत्र दाधि मर्वाधिदैव

साध्व्या युद्धया चापि मयोजयन् ॥ ४२ ॥

प्रायेणादोरात्रिभेदादिशून्ये

काले मायाकर्पूरे केवलम्बम् ।

पर्वालोच्य प्राणिद्वयप्रभेद

विश्व विश्व सृष्टवानयुषेन ॥ ४३ ॥

ब्रह्मा विष्णू रुद्र इन्द्रस्तथान्ये

स्वत्तो जातास्त्वं तु सर्वस्य हेतुः ।

शंभो सर्वस्येशिषे येन तस्मा-

द्योगिध्येयः शम्भुदेकस्त्वमेव ॥ ४४ ॥

अज्ञात्वा स्वत्तत्त्वमादित्यवर्गः

पप्रच्छ त्वा को भवानित्यथामै ।

सर्वात्माहं सर्वकालानपायी

नान्यो मत्तोऽस्तीत्यवोचः स्वरूपम् ॥ ४५ ॥

स्तोतुं साकं चेतसा द्वाक्प्रवृत्ताः

सर्वा बाधः शक्तिशून्या निवृत्ताः ।

अप्राप्य त्वामित्यहो वेदवादे-

ऽप्यहः स्तोतुं हन्त सोऽहं प्रवृत्तः ॥ ४६ ॥

वेदस्त्वग्निःश्वासभूतस्त्वयादौ

कलृप्तः कर्ममहाकाण्डात्मको यः ।

तस्येदानीमङ्गतस्त्वावदासौ

प्रामाण्याप्रामाण्ययोगः प्रसक्तः ॥ ४७ ॥

आशाभूत ते श्रुतिस्मृत्यजेयं
 तस्य स्यादुल्लङ्घने दोषभूमा ।
 अक्षो जन्तुर्नन्वनीशोऽयमातः
 सर्वक्षे किं न्वस्ति विज्ञापनीयम् ॥ ४८ ॥

प्रहृष्यप्रहृष्यमेवं मुवाणे
 मानुषोक्षः शंभुरेनं जगाद् ।
 अचारभ्यादन्तु गामश्वराशा
 अक्षौ. श्वै. श्वैरास्यतामत्र चेति ॥ ४९ ॥

शभोरेवंभावमभोजजन्मा
 इयत्तु युक्ता व्याघ्रपादानुयातः ।
 ईशं नत्वा यक्षदेशं विधासुः
 प्राप्तानन्दः प्रायेयामास मर्याद ॥ ५० ॥

आर्याजनिराहृत्या व्याघ्रपादौ
 ये तत्रामन्यक्षकर्मप्रवीणाः ।
 संख्यावद्भिन्नैः सहस्रत्रयेण
 प्रहृष्य प्राणिघृणद्भूमिरेन्द्रे. ॥ ५१ ॥

तिल्वारण्यादुत्थितस्तैः सहैव

व्योमाध्वानं व्योमयानेन तीर्त्वा ।

वेगादन्तर्वेदिमासाद्य सद्य-

स्तत्रत्यं स्वं देहमेष प्रविष्टः ॥ ५२ ॥

सभ्यैरेभिः साकमृत्विक्प्रवेकै-

स्तावद्यज्ञे ब्रह्मणस्तायमाने ।

अस्यागच्छन्हव्यमादातुकामा

देवास्तत्र द्योतमानैर्विमानैः ॥ ५३ ॥

स्वैरं भुक्त्वा पद्मसोपेतमग्नं

भूषावासोभूषितो दिव्यगन्धः ।

विद्वद्भोको वीटिकाभृतसभायां

तुष्टः संघीभूय तुष्टाव यज्ञम् ॥ ५४ ॥

प्राग्वंशात्प्राक्सोमवेद्यां सदोऽग्नी-

द्रेहोपेतायां हविर्घानवत्याम् ।

अग्निश्चिक्ये पुच्छपक्षात्मशीर्षे-

युक्तो यज्ञस्यैव वाहोऽवतीर्णः ॥ ५५ ॥

तस्मिन्नेव स्थण्डिलेऽग्निः प्रणिन्ये

येत्त्रे यूषे पूर्वतः ग्धापितस्य ।

अग्नीषोमीय. पशुआवयन्धे

नेतुषोहस्तममीषे हि नाष्ट. ॥ ५६ ॥

अन्यथास्ते पांद्मो हेतुरार्या-

स्तां हिमां तद्गुमिनीं तत्र युद्धा ।

आजिघ्रन्तो होमगन्धं वषाया

आस्तां शमोस्तुतामभ्यनन्दन ॥ ५७ ॥

अभ्यर्पुवंमसीवरीरथ गृह्णात्वापोऽर्धरात्रे हवि-

र्धाने माध्वभिषुन्य मांसमभिभंगृह्य ग्रहेषु क्रमान् ।

दुस्वाप्नो मद् एव्य शिष्टमिह भंभक्ष्यानुमाग्य स्तुत

दास्यं च प्रतिर्गाय्य मोऽनुमवनं युगान्वितेने विधीन ॥

चद्वातरि स्तुष्वनि मामभिरालम्ब्यो

होता वयं तदुपरि त्रमतेऽथ तग्ने ।

अभ्यर्पुंराः प्रतिगृह्णाति कथं कथं त-

द्विष्टानुमम्यत इति प्रजगु वरीन्द्राः ॥ ५९ ॥

विधिवदवभृथान्ते विस्तृतं दक्षिणाभिः

सुरसारिद्रुपकण्ठे सप्ततन्तुं समाप्य ।

वरमृपिगणमन्तर्वेदिदेशे निवेश्य

स्वयममरयुतोऽजः सत्यलोकं जगाहे ॥ ६० ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गखेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता मेढकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः

काठ्येऽस्मिन्क्रमशो नटेशविजये सर्ग व्यधात्पञ्चमम् ।

इति पञ्चमः सर्गः ॥

· पष्ठः सर्गः ॥

गुणनिधिरिह तर्हि गौडनाथो
विपुलयलोऽजनि विक्रमाकृतामा ।
दशरथ इव यो द्वयोर्महिष्योः
द्युभगुणयोस्तपमाभजत्सुतांस्त्रीन् ॥ १ ॥

शिवभजनरूपेषु सिद्धवर्मा
तनयवरेषु दयालुरमजन्मा ।
पितुरनघगुणैः प्रियोऽतिमात्रं
समजनि राम इव भित्तानुकूलः ॥ २ ॥

प्रवयसि वितति प्रचोदयत्य-
त्यवनिपरिब्रटिमानममजोऽपि ।
अपमनुमनुते इय न त्वगात्स्यां
स्तुतिममना भरताम्बयेव रामः ॥ ३ ॥

सितवपुरधिकं स सिंहवर्मा
 शतभिषगाहितसत्क्रियोऽपि शश्वत् ।
 विधुरिव हृदये वहन्कलङ्कं
 कृशतनुराश्रितवान्गिरीशमेश ॥ ४ ॥

व्युदसितुमयमङ्गभूषिकारं
 यत् बहिरन्तरिव प्रसह्य जातम् ।
 अचकमत शिवार्चनेन शश्व-
 त्स हि विदितः स्मरशत्रुरादिवैद्यः ॥ ५ ॥

शिवचरणसमर्पितान्तरः श्री-
 शिखरिवटाटविकालहस्तिकाश्वीः ।
 नियतमतिरटान्निपादयूना
 सममभजञ्च चिदम्बरं कदाचित् ॥ ६ ॥

अविकलहठयोगराजयोगा-
 भ्यसनपरैः शुकशारिकार्भकैर्यत् ।
 परिचितपदभाष्यफक्तिकैश्च
 प्रथितपतञ्जलिपुण्यपणंशालम् ॥ ७ ॥

घनतरमुकृताद्रिकूटकल्पैः

शिवचरणान्नममर्षितापर्नातैः ।

प्रथयति ननु पिस्वराशिभिर्य-

त्पुरभितरक्षुपदोदजं समन्ताम् ॥ ८ ॥

परिचितभमितत्रिपुण्ड्रपञ्चा-

भरजतकद्रजपा मदा मुनीन्द्राः ।

पशुपतिपशुपाशवन्धमोक्षा-

द्यस्तिलपदार्थविदो यदावमन्ति ॥ ९ ॥

धिरतरमुहैभिदम्वर त-

त्पुरमधिगम्य तरक्षुपादमत्र ।

कारणमुपजगाम सिंहवर्मा

रविमिव साम्बमुक्तस्त्रिपं कृत्तार्तः ॥ १० ॥

पुटतरशिवभक्तपिहमेनं

विनयमिवाटतविमहं महर्षिः ।

अभिमुत्तमतिनीतसैरपाङ्गै-

रमुत्तमदिन्दुरिषांशुभिन्नकोरम् ॥ ११ ॥

ऋषिवरमवलोक्य राजपुत्रो

घनमिव तापकदर्थितः शिखीन्द्रः ।

हृषिततनुरुहोऽतिद्वष्टचेताः

श्रुतिसुखदां गिरमाददे गभीराम् ॥ १२ ॥

सुकृतसुरमहीरुहैरिदानीं

फलिभिरभावि मदीयपूर्वपुंसाम् ।

चरणकमलसेवया यतस्ते

चिरमहमस्मि चराचरेषु धन्यः ॥ १३ ॥

जगति पतिमपामपादगस्त्यः

शयचुलुकेन पुरेत्यहं शृणोमि ।

दुरितजलधिशोषणक्षमं त्वां

पदरजसाद्य परं निशामयामि ॥ १४ ॥

कुरु मयि भगवन्कृपां क्षणं ते

मनासि निवेदितमस्तु मामकीनम् ।

तव सविधमुपागतस्त्वगार्त्या

घरणिपतेस्तनयोऽस्मि सिंहवर्मा ॥ १५ ॥

जगदुपकृतयेऽत्र जागरूकं

शरणमुपैमि भवन्तर्मादृशोऽहम् ।

किमु जगति घनाघनं विनैकं

गतिरितरास्ति कृशस्य स्वातकस्य ॥ १६ ॥

अनुपधिकमनुग्रहं विधेहि

प्रसलगादाभिहते मयि प्रपन्ने ।

ननु जनपरितापनोदनाय

प्रभवति म द्विजराज एव पूर्ण ॥ १७ ॥

क तु मम जननं क तिव्वदेशः

क च यत मखरितं क दर्शनं ते ।

अपटितघटनापटीयसीभिः

शिवकृणाभिरहो ममुञ्जजूम्भे ॥ १८ ॥

इति निगदति दीनमिह्निगद्यो

धरणिपतेऽननये तरभुपाद ।

भविकल्पमखरोदनुग्रहं य-

स्मदयद्दृष्टः शरणागतेषु मग्ने ॥ १९ ॥

अलिकगतशुभाक्षराङ्कुरोत्थि-

त्यनुगुणदोहलभास्मनत्रिपुण्ड्रम् ।

रूपयति पयसि स्म शैवगङ्गे

स समुपवामकृशं कृशानुकल्पः ॥ २० ॥

अमुमथ शिवगङ्गायाभिषिक्तं

कनकहृदि विरचय्य कंचिदस्मै ।

मनुवरमुपदिष्टवान्महर्षि-

र्वितरति च स्म हिरण्यवर्ममंज्ञाम् ॥ २१ ॥

भवमदिह सदाद्यमौ प्रसक्तः

सततमनन्यमनाः शिवार्चनायाम् ।

उपनमति महत्युपप्लवेऽपि

कचन मृकण्डुकुमारवद्गुहात्मा ॥ २२ ॥

त्रिपुररिपुजपी त्रिकूटशैले

त्रिपवणमञ्चनकृत्रिपुण्ड्रधारी ।

त्रिकरणविमलस्त्रिलोकनेतु-

त्रिपुरमिदोऽकृत स त्रिकालपूजाम् ॥ २३ ॥

हिमकरमकुटं हिरण्यवर्मा

परिचरति स्म तथैव पार्वतीशम् ।

सततमपि यथा मन्त्रा मुनीना-

मभिनयमेनयगस्त्यमेव मेने ॥ २४ ॥

जनकमथ कदाचिदस्य जीर्णं

प्रतिनृपतिः प्रथमत्सुतं च बुद्ध्वा ।

त्रिदिवसममदःपदं जिघृक्षु-

वृत्तमभिषेजयति स्म दुर्ध्वनीतः ॥ २५ ॥

रथगजद्वययोधराजिनियं

कुमुदरजोभरपूमरान्तरालान् ।

अपटुकरणमन्धरापतम्नो

रथोन्नमरं परिरिभित्तुष्य गृध्राः ॥ २६ ॥

अपि च रथशिख्यसहापातं

गपदि निषद्य ममं मुग्धानि गृध्राः ।

भनुषदमुदतेजयस्यार्थं

कठिनकसेवरकनैःपृथगेव ॥ २७ ॥

विपुलवलदकाण्डघण्डघात-

व्यतिकरनिर्दलितोऽस्य केतुदण्डः ।

अपतदधिबलं तदानुकुर्व-

ञ्जमनकरोरितकालदण्डरीतिम् ॥ २८ ॥

प्रबलपटहभेरिशङ्खनादैः

प्रलयघनाघनगर्जितप्रकाण्डैः ।

शिथिलितजगदण्डसंधिघन्यै-

र्हरिदिभफीट्कृतिमांसलैरजृम्भि ॥ २९ ॥

सपदि विच्यति बभ्रमुः शकुन्ता-

स्तकशिखराणि जनास्तदाभ्यरोहन् ।

गृहमनु निबहो गवामधाव-

त्पटहरवे परितो विजृम्भमाणे ॥ ३० ॥

घनमिममवकर्ण्य कर्णशूलं

पटहरवं भटवीरवादमिश्रम् ।

विपुलभुजबलोऽथ विक्रमाङ्को

निजनगरान्निरगाग्रपः ससैन्यः ॥ ३१ ॥

कतिपय करिकंपराधिरूढाः

पुनरिमरेऽथवरिष्ठपृष्ठनिष्ठाः ।

अधिरथमपरे कृताधिरोहा

षड्विंशत्यगारात्पदातयोऽन्ये ॥ ३२ ॥

करकलितकृपाणमात्तचार्यं

परुषतरन्तनिर्घं प्रमह्य गौडः ।

अभिमुखमरिमैत्र्यमभ्यधाव-

दल्लतटिदध्रमिवागु चण्डबायुः ॥ ३३ ॥

स्वरिममथ सुरङ्गिणा सुरङ्गी

ममकृतद्वस्तिपकेन दस्तिपालः ।

रणमुवि रथिना रथी भटेन

प्रतिभट इत्युदभून्मिथः समीकम् ॥ ३४ ॥

रथिभटसुरगेभरत्नपारा-

शून्यघरणीपतदुत्पतत्कण्ठधम् ।

नभमपलजुषामुद्रायुधानां

सुरमुत्तिरैभट विन्नितः सुयुद्धम् ॥ ३५ ॥

मपदि रथिशिरांसि सारथीना-

मुपरि निपत्य समं वंदुत्तमाङ्गैः ।

अथ हयमभिपत्य तच्छिरोभिः

सह युगपत्समं रक्षितौ निपेतुः ॥ ३६ ॥

अरिभटवरुधिरारुणैः शरैः स्वं

निमिह्यतरं नितरां वभार शोभाम् ।

भटसुरसुदृशां प्रवालदण्डै-

र्विधिविहितस्य विवाहमण्डपस्य ॥ ३७ ॥

अभिनवरुधिरारुणानि हृत्वा

करिवरकर्णदलानि काकगृध्रैः ।

अनुतरुशिखमर्पितानि रेजु-

ध्वजपटवत्त्रिदशीस्वर्यवरस्य ॥ ३८ ॥

द्विपकरहतदूरनुन्न एको

वियति तदा सुरवारसुन्दरीणाम् ।

वरवरणमरं विचार्य वक्तुं

तदिष पुनर्धरणीतले पपात ॥ ३९ ॥

म्यवदनमपरः स्वयं गृहीत्वा ।

गगनपथेऽतिजयेन गृध्रनीतम् ।

अहरत मणिकुण्डलान्यनर्घा-

प्यमरपुरीगणिकादृतो विमाने ॥ ४० ॥

असिबिदलितहस्तिदन्तखण्डैः

मममदसीयशिरोविकीर्णमुक्ताः ।

शरशकलितपन्द्रतारकाभा

अधिममराजिरमन्यरात्रिपेतुः ॥ ४१ ॥

महति रुधिरमण्डले निपेतु-

भंशराजमस्तकमौलिकप्रवेकाः ।

ज्वलन ॥ अटामणीजयभी-

परिणयमङ्गलविप्रकीर्णलताजाः ॥ ४२ ॥

ममजनि विजयः पराजयो वा

ममवलयोरुभयोनं ममद्वारं ।

कतिपयविषमैः गौडनेतुः

अयमगमदनपान्यकोशजातम् ॥ ४३ ॥

स तु विमलमतिः समोद्दितात्मा
 सचिवगिरा शिवसंनिधौ निपण्णः ।
 अभयवरदमात्मबन्धुमेनं
 चिरमनुचिन्तयति स्म शत्रुहृत्यै ॥ ४४ ॥

शरणमुपगतं सुतं मृकण्डो-
 रतिलघु मृत्युमुखादमोचयतः ।
 अपि दशमुखमर्थितप्रदाना-
 दतनुत हृष्टममुष्य सोऽप्रतोऽभूत् ॥ ४५ ॥

मनुकुलमणिदीप मा स्म भैषी-
 स्तव तपसा स्वदपत्यभक्तितश्च ।
 स्वरितमरिकुलं तवापनोत्स्या-
 स्यहमिति तं स वदन्नभूददृश्यः ॥ ४६ ॥

निरवधिकरुणानिधिर्महेशो
 निटिलतटीनटदीक्षण, क्षणेन ।
 निशि निशिततरत्रिशूलहस्तो
 निटिलमरासिकुलं निराम्यदस्य ॥ ४७ ॥

पतिरपि चरणं प्रगे प्रजाना-

मिदमविदन्नधिकृष्टा धाह्यदेशे ।

भरिकुलमासिद्धं ह्येवं विलोक्य

प्रमुदितहृत्प्रशंसं पार्वतीशम् ॥ ४८ ॥

अथ नृपतिरमौ सुधीरमात्मा-

न्मदामि तदात्महितान्ममाजयित्वा ।

श्रियमिदमभवन्निष्ठवाहयातः

परमिह किं करणीयमित्यवृणुष्व ॥ ४९ ॥

प्रगुणतरपरम्परैकमज-

श्रुतिमद्वलत्परराष्ट्रमन्त्रतन्त्राः ।

प्रतिजगदुरमी परावरणाः

परिणतिचारु वचोऽस्य पथ्यमित्थम् ॥ ५० ॥

त्वमिह नृप पिता त्वमेव माता

त्वमितरषन्धुरय त्वमीश्वरश्च ।

इति जगति जना द्वितीयजं स्थां

ननु कथयन्ति नरोत्तमं तदाग्राम ॥ ५१ ॥

पलिततरशिरस्तया प्रजाना-

मवनविधावधुना भवानशक्तः ।

प्रभवति य इह प्रधानसूनु-

र्विधिवशतो भवतः स विप्रकृष्टः ॥ ५२ ॥

अहह जनपदेष्वराजकेषु

स्वगृहकलत्रसुताः स्युरण्यवस्थाः ।

अथ जगदखिलं मिथः प्रकुप्ये-

त्सपदि च मात्स्यनयः समुज्जिहीते ॥ ५३ ॥

विषयमिह विवर्जितं नियन्त्रा

निभृतमरिर्निविशेत लब्धरन्ध्रः ।

गृहपतिरहितं गृहं विशङ्को

विघृतकवाटमिवाशु विश्वकद्रुः ॥ ५४ ॥

उपकरणशतोपशोभमाना-

प्यधिगतवत्यपि बाहिनीशमग्र्यम् ।

परिशृङ्खरहिता तु पार्थिवश्री-

नं चलति नौरिष नष्टकर्णधारा ॥ ५५ ॥

नृपतिरिह पदाभिजादपेत-

स्तृणवणतूलतुषायतेऽतिशोभ्य ।

घनगिरिवरगङ्गरान्च्युतश्रे-

वपि हि वृकैरभिभूयते तरक्षु ॥ ५६ ॥

सदिह सनयमानयात्मज त

प्रमुमवने कुरु भद्रमस्तु राश्वयम् ।

दृढतरमवलम्ब्य दारुधुर्यं

जगति हि तिष्ठति धाम दीर्घकालम् ॥ ५७ ॥

इति सचिववचो हित निशम्य

प्रवृत्तिभिरप्यनुमोदित प्रजेश ।

परमशिवमुपास्य भक्तियुक्तो

निजतनयानयने निरुद्धभाव ॥ ५८ ॥

तदतिरिक्तमभिगम्य दिव्यदृष्ट्या

निजभागिनीपतये निवेद्य चैनम् ।

प्रदिपु नृपमुन पुर प्रसीति

न्यगददुपेत्य विदम्ब्य बभिक्ष ॥ ५९ ॥

तदनु मुनिवचस्तरक्षुपादो

हृदि शिवकार्यहितं विचार्य सद्यः ।

नृपसुतमनुनीय नीतिवादै-

रवददिह स्थिरकीर्त्तिमस्य काङ्क्षन् ॥ ६० ॥

त्वमसि शिवकटाक्षतो धुसार्ति-

जंगदवनं भुजजन्मनां हि धर्मः ।

तदिह निजपुरं त्वरस्व पित्रा'

परिचितमाप्नुहि भद्र भद्रपीठम् ॥ ६१ ॥

स्थित्वा कंचन कालमात्मनगरे कृत्वा प्रजारञ्जनं

प्रत्यागम्य चिदम्बरं पुनरिदं श्रीराजधानीं प्रभोः ।

निष्पाशात्र शिवस्य वेदविहितां नित्यां च नैमित्तिकी-

मन्तर्वेदिगतैर्वितानय महापूजां मुनीन्द्रैरिति ॥ ६२ ॥

स तथेति समेत्य गौडदेशे

निजराज्यं परिभुज्य शम्भदत्र ।

त्रिसहस्रयुगेत्य तित्वदेशं

शिवकैष्ट्यमिह स्वयं वितेने ॥ ६३ ॥

अष्टप्राकारजुष्टं हरिरपिरचतुर्गोपुराग्र्यं सहस्र-

स्तम्भोत्तम्भाभिरामरुक्मटिकमयमहामण्डपं सप्तटाकम् ।

वीर्याभिर्भासमानं विविधमणिगृहं पुण्डरीकाभिधानं

शिल्पिश्रेष्ठैर्विचित्रं व्यरचयत् पुरं शाश्वतं हेमवर्मा ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गरेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूति मताम् ।

गोप्ता नेटकरीशुलैकतिलको गोपालमूषालक.

काव्येऽग्निन्त्रयज्ञो नटेशविजये सर्गं तु यत्तं व्यधान् ॥

इति षष्ठः सर्गः ॥

सप्तमः सर्गः ॥

एकदा किल हिरण्यवर्मणा
कल्पमत्र शिवकार्यमद्भुतम् ।
प्रेक्ष्य तुम्बुरुरितो गतो दिवं
पृष्ठ एवमवदद्बृहस्पतिम् ॥ १ ॥

श्रीनटेशशिवकामसुन्दरी-
नित्यवासनिविडीकृतोत्सवा ।
वेदशास्त्रविपणिर्विराजते
पुण्डरीकनगरीति भूतले ॥ २ ॥

यत्र हाटकसदस्यहर्निशं
नृत्यतो निटिलचक्षुषो मुदा ।
पूर्वसागरतरङ्गभाङ्गति-
व्याकरोति घनवाद्यवैखरीम् ॥ ३ ॥

सौधगोपुरगृहेः सहैव या
 प्रस्थितेव निलयं पतञ्जलेः ।
 लक्ष्यतेऽधिशिवगङ्गमुद्गम-
 न्त्यन्त्युयिम्यनवशादधोमुखी ॥ ४ ॥

पूर्वतन्त्रपदभाष्यमाधिगौ
 यत्र जैमिनिपतञ्जली उभौ ।
 पूर्वमद्य तु परःशता युधा-
 क्तादृशाः प्रतिवसन्ति दुर्जयाः ॥ ५ ॥

सारहीरमणिमौषधीधिति-
 ष्यापनेन विनमस्यहर्निशम् ।
 यत्र तर्ककृदभावमर्षिषा-
 मन्धकारपदबाण्यमाभियतः ॥ ६ ॥

यत्र यञ्जगृहधूमभोरणी
 ज्वां दिषोऽवतरतां हविर्भुजाम् ।
 बालवापज्जिह्वाविनिर्मिता
 रोहणात्तिरिक् स्रक्ष्यतेऽम्बरे ॥ ७ ॥

हर्म्यभूरगुरुधूममण्डली

कुर्वती नभसि कालिकाश्रियम् ।

यत्र शश्वदुपयाति निर्भरं

नीलकण्ठनटने निदानताम् ॥ ८ ॥

पद्मरागमणितोरणच्छटा

पाकशासनशरासनोज्ज्वले ।

नीलसौधनवनीरदान्तरे

यत्र भान्ति युवतिक्षणप्रभाः ॥ ९ ॥

चारु यत्सदनचन्द्रशालिका-

जालकान्तरचरो विधुर्ध्रुवम् ।

चुम्बितो युवजनैः प्रियास्यमि-

त्यङ्कवानजनि तद्रदक्षतैः ॥ १० ॥

व्योमसिन्धुजलवीचिशीतल-

स्फीतकेतनपटाञ्चलानिलैः ।

यत्र सौधशिखरेषु यौवतं

संचरत्सुरतखेदमुज्झति ॥ ११ ॥

कापि यत्र पटवामपांसुले

केलिमौघशिखरे कुमारिकाः ।

कुल्ययाधमरितः कुतूहला-

त्योषयन्ति नवपुष्पवाटिकाः ॥ १२ ॥

प्रोक्षतेषु किल पूर्वपश्चिम-

स्वर्णगोपुरशिखरसु मंगता ।

स्वर्णक्षीमिन्वितानमपद्

तन्वती भिषति यत्र दृश्यते ॥ १३ ॥

यत्र वज्रमयगोपुरम्पुर-

ण्डुत्रमध्यचरमर्कमण्डलम् ।

वेदितुं दिवि विधुंतुदो ज्ञाटि-

त्यक्षमो गिलति हन्त जातुषिन् ॥ १४ ॥

रत्नमालकयिमण्डलं दिवि

क्याप्तमाद्यपरिवेषविभ्रमम् ।

पुष्पवद्विरहितं प्रपद्यते

यत्र विष्णुपदहंकरभियम् ॥ १५ ॥

वीक्ष्य केलिवनसीमि सुभ्रुवां
 यत्र चारुगतिमेतदीप्सया ।
 स्नाति हंसमिथुनं मृणालमु-
 र्दीर्घिकासु सवनत्रयं शुचि ॥ १६ ॥

नालिकेरतरवो निजैः फलैः
 शैवगाङ्गमलिलानि विभ्रतः ।
 स्वर्गसिन्धुपयसो निरीक्षितुं
 स्वादिमानमिव यत्र सूत्रताः ॥ १७ ॥

अप्रसीमि शिशिरालयेऽङ्कुर-
 त्पल्लवं कचम विस्वकानने ।
 वीक्ष्य यत्र जनता विशङ्कते
 द्वाग्रपादपश्चितावशेषितम् ॥ १८ ॥

भर्गयोग्यनवपुष्पवाटिका-
 सौरभोच्चयहरं समीरणम् ।
 प्लाति यत्र फणिराट् भवद्बुद्धः
 शिक्षणं हि शिवभक्तलक्षणम् ॥ १९ ॥

गन्धद्विक्लिफरटस्थलस्यल

द्भृङ्गसङ्गतमदा यद्विनी ।

पीड्यते प्रतिगजेन मानिनो

मर्षयन्ति न हि गन्धमप्यरे ॥ २० ॥

यत्र मेवितुमुपेयुषा शिव

भाष्यता रथहया इति प्रजा ।

गन्धते मरकतोपलम्फुर-

न्मन्दुरोदरगतान्धहाह्वान ॥ २१ ॥

वम्पते रविरवेक्ष्य स्थिनि

गद्गटान्मगतमीदृशः यलु ।

दायुजस्तदलितस्यविमहो

विमह मम विदारयेदिति ॥ २२ ॥

अद्भुतो युवजनेष्वदर्शित

मंथरन्ममदृशेषु रूपत ।

माप्स्यमं न्यजति यद्य माहमी

मगतं त्रिनयनेऽपि जामति ॥ २३ ॥

जाग्रति त्रिनयनेऽपि चेष्टते

मन्मथः कथमिहेति विस्मिताः ।

वीक्ष्य यत्र तरुणं दिवौकसो

निर्णयन्ति मनुजं निमेषणात् ॥ २४ ॥

स्वस्य यत्र शुक्लशारिकार्मकैः

श्राविते सुरतचाटुनि प्रगे ।

कार्यमन्यदपदिश्य गच्छति

घ्रीडया गुरुसमीपतो बधूः ॥ २५ ॥

केलिवेगगलितं नवभ्रुवां

मन्दिरेषु मणिमौक्तिकव्रजम् ।

प्रातरुत्करगतं प्रमार्जना-

द्वीक्ष्य यत्र धनदोऽपि लज्जते ॥ २६ ॥

वीक्ष्य यत्र मणिमौक्तिकावली-

र्विस्तृता विषणिपूषकण्ठगः ।

नूनमेष निखिलस्वलुण्टना-

त्क्रोशतीति कवयोऽब्धिमीरते ॥ २७ ॥

शीतदीधितिशिलोदयत्पय -

पूरदूरितरजत्तृणा भृशम् ।

भामयत्युषसि यत्प्रतोलिका

चन्द्रिवैव नवचेटिकायते ॥ २८ ॥

गोपुरं मरुतैः कृता शुर्का

स्यप्रियेति ममुपागतं शुक्र ।

स्पर्शत परममैति तत्त्वत

स्पन्दत परममु च यज्जन ॥ २९ ॥

यत्र ह्रस्वशिथिकाधिरंगहिण

पार्श्वयोर्मुपुःश्रुतिभिस्तिस्रिभ्यतानि ।

स्यान्पूनाश्चमिपुटा परान्विदु

वीथिकाशु विविधान्याविधान् ॥ ३० ॥

गां किंभरदिदृशया मुनौ

पैतिके विज्ञानि न गवेषयन् ।

पर्वत प्रतिगृह भ्रमन्प्रधि-

भ्रैलगीति महर्त्तारिति भ्रमात् ॥ ३१ ॥

स्नातचोलयुवतिस्तनद्रव-

त्कुङ्कुमारुणकवेरजोर्मिभिः ।

कुर्वता परिचयं कृतार्थिताः

पावनेन पवनेन यज्जनाः ॥ ३२ ॥

मत्स्यमब्धिजलमध्यतो हृतं

प्रेक्ष्य यत्र गरुहेन भक्षितम् ।

स्वीयमन्तुशमनार्थमुद्धृतां

दृष्टिमर्षयति तत्पदे हरिः ॥ ३३ ॥

पूर्वसिन्धुलहरीपरंपरो-

त्कूलितः किल सद्धान्धिकन्यया ।

विष्णुरध्युपितशेष एव गो-

विन्दराज इति यत्र विश्रुतः ॥ ३४ ॥

भोगवत्यपि सुधर्मवत्यपि

स्फीतचैत्ररयवत्यपि स्वयम् ।

न द्विजिह्वसहिता न सत्रभु-

क्संकुला न सकुवेरका च या ॥ ३५ ॥

योगिनो दहरविद्ययोत्सुका
 सर्वलोकषिदुपासनोचितम् ।
 या विराड्दृढपुण्डरीकमि-
 त्यादुरव बिल मानमागम ॥ ३६ ॥

तत्र केचन वमन्ति दीक्षिता
 धीक्षिताधिमपुराणविस्तरा ।
 आम्बिका मततमादिताग्रय
 साधव शिवपदैकसमया ॥ ३७ ॥

त द्वि तिव्वमुनय शिव विरा
 दर्पयन्ति कृतकेतरोत्तिभि ।
 दर्शयन्त इद देवतागभि
 व्यङ्गिरर्षेकतपोषलादिति ॥ ३८ ॥

राजराष्ट्रकुशल रथोत्सवै
 काश्याम इति पद्यकहजा ।
 एवदा नटपनेरिषे मुदा
 मार्ग-गिर्यिकमहोत्सव व्यभु ॥ ३९ ॥

भेरिभाङ्कृतिभरेण निर्दल-

ग्रूनमद्य निपतेत्त्वमित्यमी ।

पुङ्गवाञ्चितपटाञ्चलध्वजो-

त्तम्भितं विदधिरे तदादितः ॥ ४० ॥

पालिकासु यदि पञ्चसु प्रति-

घ्रापिता दिग्धिपास्तदार्षकैः ।

अद्भुतं किमिह इन्त यैर्बिभुः

पञ्चभिश्चुलुकितः परोऽक्षरैः ॥ ४१ ॥

अध्वरेषु विधिवन्मुदा यदा-

ह्वानतः क्रतुभुजोऽभजन्हविः ।

तद्ध्वनिश्रवणमात्रतस्तदा

सत्वरं सपरिवारमापतन् ॥ ४२ ॥

हस्तिमेषमहिषाशराग्रणी-

नक्रक्रश्यनरनन्दिवाहनाः ।

आपतन्ह्रिदधीश्वराः पुर-

स्कृत्य खे गरुडहंसवाहनौ ॥ ४३ ॥

मण्डितानि मणितोरणालिभि-

गोपुराणि गगने चकाशिरे ।

सौरिचावतरतां त्रिवौकसां

उपोमयानबलयानि विश्रुतः ॥ ४४ ॥

शैवयागविधिना ममर्पितं

हव्यजातमुपगृह्य हव्यवाट् ।

अर्पयन्करतलेऽम्बिकापते-

रास्त इत्यगणि तावदामृतैः ॥ ४५ ॥

चन्द्रहंसहरिभूतमैन्धव-

क्षमाघरद्विरदनन्दिपत्रिभिः ।

बाहूनैर्मणिबरोज्ज्वलैः शिवं

तेऽनुवीधि समपारयन्निद्रजाः ॥ ४६ ॥

तालमर्षलतगोरुकाहली-

भेरिशङ्खपटहारवैभृङ्गम् ।

बाधिरी नयनयोः पतञ्जले-

लावदाविरभवत्तद्वृत्तम् ॥ ४७ ॥

अभ्यभूयत जनारवस्तदा
 वाद्यवर्गनिनयेन वल्गुना ।
 सोऽपि कीर्तनभरेण शूलिनो
 वेदघोषविभवेन सोऽपि च ॥ ४८ ॥

चन्द्रमण्डलमुपेयुषि स्वयं
 वाहनायितमुमापतौ मुदा ।
 तारकाभिरपि तत्क्षणं महा-
 दीपिकात्मभिरभावि सर्वतः ॥ ४९ ॥

साम्प्रतं हि शिवकाममुन्दरी-
 मन्दयानमहिमाभिलाषिणः ।
 स्कन्धसीमि कलहंसिकापते-
 रम्बिकार्धवपुषोऽधिरोहणम् ॥ ५० ॥

कोपविस्तृतकरालदंष्ट्रकं
 सिंहमिन्दुमकुटेऽधितिष्ठति ।
 सादरं शरभमूर्त्युपासकाः ;
 साधु साध्विति शिरांस्यकम्पयन् ॥ ५१ ॥

दर्शयन्निव पतञ्जली दयां

नागराजमवलम्ब्य निर्गतः ।

मञ्जुतरफणमणिश्रियारुणं

मंध्ययेव शशिनं वहन्निशवः ॥ ५२ ॥

भूतनाथमनुभाक्य निःसर-

द्भीमनेत्रपुटमुत्थितोदरम् ।

मेनिरेऽभिलसृतो महाभरा-

दूजंटेरुदितदुर्दशं जनाः ॥ ५३ ॥

भयरक्षमगिरुह्य निर्गते

मादिशेषजुगि शङ्करे पुरः ।

मबुधु जातमणिमल्लमर्दन-

प्रत्यभिज्ञमभवत्प्रजामनः ॥ ५४ ॥

रावणोत्तगतकृष्यभूधरा-

रूढमद्रिमुनयान्वितं शिवम् ।

बीक्ष्य राजसविमानिनाः पुरा

संनिधानुषमराः शङ्किते ॥ ५५ ॥

एकमूर्तिभरणेऽपि यस्य दि-
 ग्दन्तिनो दधति खेदमेकदा ।
 अष्टमूर्तिममुमद्भुतं गजो
 बाहनाकृतिरुवाह विभ्रमात् ॥ ५६ ॥

विश्वतो वृषभवाहनोत्सवे
 संपतन्सुरनरौघवारिधिः ।
 रोधसी रघयति स्म स्यावनी
 रोदसी इति तु लेखकभ्रमः ॥ ५७ ॥

शृङ्गसङ्घिचलचारुचामर
 रत्नपल्लयनरन्ध्रितं वृषम् ।
 श्वेतशैलमिव अङ्गमं शिवः
 साम्बमूर्धिराधिरुह्य निययौ ॥ ५८ ॥

पाण्डुरे वृषभवाहने पुर-
 श्चन्द्रमण्डल इवोदिते मति ।
 पाणिपट्टवपुटानि पश्यतां
 पद्मवन्मुकुलतां प्रपेदिरे ॥ ५९ ॥

वारयौवविलासलास्यतो

विस्मितो बलभिदप्सरोगणैः ।

शाकरोत्सवमवेक्ष्य सादरं

चक्षुषां वज्रशतीमघन्ययत् ॥ ६० ॥

दिव्यमङ्गलतनुशुतिच्छटा-

दूरितान्धतमनो नटेश्वरः ।

आकरोऽरयमार्यया मह

च्छायायेव सवितोदयाचलम् ॥ ६१ ॥

मेरुपूटमुत मेघमण्डलं

विशुदुर्द्युति विमानमेव वा ।

इत्यतर्कि रघशृङ्गमुदम-

च्छत्रकेतनगतं हिरण्यम् ॥ ६२ ॥

इन्द्रपूर्यकविमानमीश्वर-

मन्द्रकोटिशतशीतलाकृतिः ।

मन्द्रगीतमपिश्रम मत्सुनि-

मन्द्रमेवैककुलं मरुतोऽमरम् ॥ ६३ ॥

चारुचामरवितानतोरणे

चन्दनागुरुसुजातसौरभे ।

रत्नहेमराचिते महामणि-

स्तम्भराजिरुचिराजितौदरे ॥ ६४ ॥

लोलपुष्पसरलोलसपत-

कृक्कडिम्भपटलेन बीप्सिताम् ।

इन्द्रनीलमणितोरणावलिं

सन्तत दधति चित्समान्धरे ॥ ६५ ॥

तैलदुग्धदधिसर्पिरक्षव-

क्षौद्रकेरसलिलान्नुसंप्लुतम् ।

शुद्धशङ्खसलिलामिपेचन-

स्वच्छदिव्यतनुमुज्ज्वलांशुकम् ॥ ६६ ॥

गन्धसारघनसारकुङ्कुम-

क्षौद्रशोभिभृगनाभिचार्चितम् ।

हेमकुण्डलकिरीटमुद्रिका-

हारसारसकहंसकोज्ज्वलम् ॥ ६७ ॥

मल्लिकावकुलवित्त्वमालती-

चम्पकाञ्जसरपाठसौरभम् ।

खानुरूपशिवकामसुन्दरी-

नित्यशोभिनिजवामपार्श्वकम् ॥ ६८ ॥

व्याघ्रचर्मपरिधानवेष्टन-

व्यालदृष्टमणिमुण्डमालिकम् ।

किञ्चिदुन्नमितकिङ्किणीकन-

सम्प्रपादधृतदिव्यनूपुरम् ॥ ६९ ॥

अज्ञतां यवनिकास्मिकां नृणा-

मादितस्त्रिरपमार्थं दीक्षिताः ।

ब्रह्मरूपमुपसि प्रदर्शया-

मामुरोपनिषद् मद्देश्वरम् ॥ ७० ॥

भयजगन्ननप्यानैः शश्वन्तमाहितचेतसः

परमशिवमप्यङ्गीकुर्वन्ति यं परमपर्ययः ।

तस्मिद् दयया निरुपाप्यद्विजगजदर्शितं

दृग्गुरग्विला नोका दिव्यावृत्तिं मुहुरोचयैः ॥

भव हर शिव शंभो पार्वतीश त्रिनेत्र

प्रमथनुत नटेश प्रार्थितं नः प्रदेहि ।

पटुतरमिति शब्दं प्राणिनां रत्नसालाः

प्रतिरवमिषतो नु प्राहुरप्राणिनोऽपि ॥ ७२ ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गखेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता भेटकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः

काव्येऽस्मिन्क्रमशो नटेशविजये सर्गं व्यधात्सप्तमम् ॥

इति सप्तमः सर्गः ॥

अष्टमः सर्गः ॥

सरसी शिवकामसुन्दरी-

करुणेवाग्र पुरे गरीयसी ।

जयति प्रथिता जगन्त्रये

शिवगङ्गेति शिवप्रदा नृणाम् ॥ १ ॥

नवपद्मदनीलवर्णिका

दलदिन्दीवरदीर्घलोचना ।

भूतपङ्क्तुपावतिष्ठते

धुरि देव्याः परिचारिकेव या ॥ २ ॥

परिमृष्ट तरङ्गबाहुभिः

शिवनिर्मास्त्यदस्ताति मादरम् ।

रव्यमर्पयतीव मन्तव्यं

हमदावर्तविद्योचनेषु या ॥ ३ ॥

जनिमृत्युदुरध्वजाङ्घ्रिक-

कुम्भविच्छेदकलापटीयसा ।

यमदूतततिर्यदूर्मिका-

पवमानेन बलान्निरस्यते ॥ ४ ॥

पुरुहूतपुरातिशायिनो

नगरस्यास्य पुनर्निरीक्षितुम् ।

मणिदर्पणमण्डलीव या

निहिताधिभित्ति भाति निर्मला ॥ ५ ॥

महत्स्तटपृष्ठमण्डला-

न्मधुघारामिपतो विनिःसृता ।

अमलामवगाहतेऽन्वहं

धुनदी यां हृतमात्मशुद्धये ॥ ६ ॥

धृतपातकमङ्गदीश्रया

श्रितकल्याणसमर्पणोत्कया ।

यमभीषिकया यया सदा

निजमूर्त्येव निवेशयते शिवः ॥ ७ ॥

निजलोकगतो विराट् परा-

स्तर ऐरंमदमेत्य सायकः ।

निजवामनया निमज्जने

ननु यस्यास्तनुते नमस्क्रियाम् ॥ ८ ॥

जलफेलिषु यत्र बालिका-

थलहारज्युतरन्नमालिका ।

पलिसद्यनिवासिभिर्ध्रुवं

भ्रियते मूर्धसु भोगिनां वरैः ॥ ९ ॥

कलशीतनयेन धूपिनं

मडवाहव्यवहरेन दूषितम् ।

रघुवीरशरेण शोषितं

धुरि यस्या जलधि कथं श्रुतम् ॥ १० ॥

गदि जातु यद्वन्दवा मना-

गपि यस्यां मनुजो निमज्जति ।

निमिष्टो निरयानंशासदा

हुतमुन्मज्जति कद्रुमोद्भवः ॥ ११ ॥

इदमद्भुतमग्रतोऽपि यो

भवसिन्धौ किल यत्र मज्जति ।

तमेवेक्ष्य बुधा वदन्त्ययं

भवमिन्धौ न निमज्जतीति यत् ॥ १२ ॥

सकृदप्यवगाहनामृणां

सहसा पङ्कहरे यदम्भसि ।

भवमञ्जय जनोऽस्तु निर्मलः

कथमास्ते धृतकालिमा गले ॥ १३ ॥

शिवशब्दमुदीरितं नृभिः

स्वयमभ्यस्य यदम्बुगाहिभिः ।

दिशि दिश्यनुवादिनः शुका

दलयन्त्यर्कजर्किकरोद्धतिम् ॥ १४ ॥

परिमञ्जय यदम्बुनि प्रगे

परितः पद्मपरागपिचरम् ।

पतिमागतमीक्ष्य भामिनी

परनारीपरिरन्ध्रमूहते ॥ १५ ॥

परमेश्वरमाचनोन्मुखै-

र्भमितालकृतभालमीममि ।

यदुपान्तिकमण्डपालयै-

यंतिभिर्गच्छपुर न गण्यते ॥ १६ ॥

दलिते सति यत्तटीजुषा

दहरोषामनया दृष्ट्वाभुजे ।

अवतीर्णं इवालिमण्डलो

इदि रुद्राभमरो विराजते ॥ १७ ॥

धृतगोपुरदीपमचय

प्रतिविम्ब निशि वीक्ष्य यत्पथ ।

तटसुप्रसमुत्थितो नमः

स्पृष्टतार मनुजैऽपि दुर्दिने ॥ १८ ॥

रविगोपुररत्नमुग्धयो-

स्तुविम्बावमले यदभ्युनि ।

अवलोक्य मुहूर्तमव्यत-

भ्यनादेव जनोऽभ्यवस्यति ॥ १९ ॥

कचनालिकुलान्धकारिते

वत देशेऽतिभिभेति कुत्रचित् ।

नवकोकनदारुणाकृते

रमते यत्र रयाङ्गयोर्युगम् ॥ २० ॥

अथमर्षणसूक्तशंसिना-

मनिशं यत्सलिलावगाहिनाम् ।

मणिमण्डपभित्तिमानव-

प्रतिमाश्छात्रयति प्रतिध्वनिः ॥ २१ ॥

कलहंसकुलाकुलीकृतैः

कमलैः कर्णपरागकेसरैः ।

कृतकामुककौतुकाः प्रगे

कमलिन्यो विलसन्ति यद्गताः ॥ २२ ॥

कमले कमले कृतादनो

मधु विन्दन्मधुपः स्वनच्छलान् ।

फलमस्त्यदतामसंशयं

पुरुषाणामिति यत्र शंसति ॥ २३ ॥

नटराजरघोत्सवे तदा

ननु तस्या नवपाथमस्तटे ।

मणिमण्डितमण्डपेऽभव-

न्महति ब्राह्मणयोजनक्रमः ॥ २४ ॥

पुरुषोऽधिकृतः पुरोधसा

प्रवर्णेनाक्षतपात्रपाणिना ।

भनुगेऽमदन्महीसुरा-

न्निभृतात्मा न्यममन्त्रतामिसुम ॥ २५ ॥

शुचयोऽय जनाः शुभौदनं

विविधव्यञ्जनसूपपूषकम् ।

अप्यसतिमात्रमौरम-

प्रममामन्त्रितभुगुरग्रजम् ॥ २६ ॥

पुरुषः स तदा परे परे

शुभुमाकल्पनकोमलेऽमले ।

मलितोभयजितले तले

दमतोऽपेक्षयदुद्विजान्द्विजान् ॥ २७ ॥

विबुधान्विहिताङ्घ्रिशोधना-

न्मणिपीठेषु निवेश्य मञ्जुषु ।

कुशलान्परिवेषणक्रमे

स्वजनानादिशदेष सत्वरम् ॥ २८ ॥

दृढवेष्टितदिक्यवासस-

श्चलचामीकरचारुकुण्डलाः ।

परितस्तरिरे प्रियं नृणां

कलयन्तः कदलीदलानि ते ॥ २९ ॥

भभिषार्य सलीलमादितो

नवमुक्तामणिजालनिर्मलम् ।

अदिशन्नधिपात्रमोदनं

मृदुमन्योन्यमसक्तमूष्मलम् ॥ ३० ॥

अपि सूपमपारसौरभं

कनकप्रार्थितकामनीयकम् ।

शशिविम्बसमीपवर्तिभू-

सुतसच्छायमदुस्तदन्तिके ॥ ३१ ॥

कुचहेमघटद्वयद्रव-

द्रनकस्तूरिकया कयाचन ।

लवणं प्रददानया नृणां

ललित तत्भ्रममाददे मन, ॥ ३२ ॥

कुचकुट्टमलकान्तिपौर्यसो

दलित पद्मवत दिव्यजम्भलम् ।

इति तद्भुवतीव हेलया

निदधे काचन मलिकुन्तला ॥ ३३ ॥

गलित सुदतीकराश्रया-

स्किमु गान्तरमतमकुलीयकम् ।

इति गण्डितकारवालिका-

दलमुपैक्ष्यत भञ्जित जने ॥ ३४ ॥

परिकमंविशेषयोगत

शृङ्गणियावतिकोमलावृतिम् ।

शृङ्गी ग्यननृगिवावगा

प्रथमस्तैश्चन भोजनमुमुक्षु ॥ ३५ ॥

स्ववशं विदधे न केवलं

स्वदनीयैः कदलीशलाटुभिः ।

अपि चाटुभिरुलसद्रसै-

मनुजानां हृदयं मृगेक्षणा ॥ ३६ ॥

हितमारिचहिङ्गुजीरकं

सह सामुद्रनिशाम्यसर्पपम् ।

अहरहुतमाज्यसंप्लुतं

जनचित्तानि पदार्थजालकम् ॥ ३७ ॥

स्तनसीम्नि च दत्तदृष्टिभि-

र्युषभिः काचन हेमविग्रहा ।

बहुलं परिवेषयन्त्यपि

प्रतिषिद्धा न भृशं बुभुक्षुभिः ॥ ३८ ॥

पनसाम्रकपित्त्यगोस्तनी-

कदलीजाम्बवनालिकैरदाः ।

अपि तेऽधरविम्बवञ्चना-

त्तरुणीर्वीक्ष्य तदा निशम्यसुः ॥ ३९ ॥

मणिपत्रपुटे मनोहरे

घृतधारा कनकालुकामुखात् ।

तपनादिव कान्तिघोरणी

पतिता बालरमालपल्लवे ॥ ४० ॥

नयकेऽधिकपाकणि व्यमा-

न्मधुराक्षया मधु दत्तमुत्तमम् ।

भरविन्द इवातिमुन्दरे

महनीयं मकरन्दजालकम् ॥ ४१ ॥

भक्तरोदधिपाममोदनो

विविधक्यञ्चनजाटमेवितः ।

षट्कोशपरीतपट्टज-

च्छन्निद्राणमितच्छद्भ्रमम् ॥ ४२ ॥

भय पात्रमपूरि पपंटे-

वंटकेल्लङ्घुकमोदकोत्तरेः ।

अतिमात्ररगैरपूपके-

भृङ्गोपूममयेव मण्डके. ॥ ४३ ॥

परितः परिषिक्त्य भाजनं

मृदुहस्ताब्जमरन्दितोदकान् ।

अवलोक्य जनान्स हर्षतो

हृदि दध्यावधिकार्युमापतिम् ॥ ४४ ॥

अधिकारिगिराद्भुतं मना-

गथ सर्वज्ञ सुभोज्यमस्तिवति ।

उपरि स्फुरदुत्तरोत्तरं

व्यरमच्छास्त्रविदां मिथो वचः ॥ ४५ ॥

न बहिर्निजपात्रतो रसाः

षडिति प्रत्ययसाधका इव ।

मणिपात्रगतं महाजना

घृतमग्रे स्वकरेण पस्पृशुः ॥ ४६ ॥

प्रचलत्तरुणीपदद्वयी-

चलमश्वीरधणात्कृतिर्जनान् ।

प्रतिपङ्क्ति पदे पदेऽधिका-

र्युपचारोक्तिवदुत्सुकान्धघात् ॥ ४७ ॥

अमृतं घुरि हेमभाजने
 कलयन्ती विदधे करे नरान् ।
 फनदिन्दुकलेव कामिनी
 निजमंदर्शनमात्रनिस्तृपान ॥ ४८ ॥

तरलीकृततालवृन्तया
 गुरुलक्ष्यस्तनदर्शनीयया ।
 बहिरेव कयापि कामिनां
 तुगुदेऽन्तस्तु न हन्त मंजरः ॥ ४९ ॥

रमलेहापयोरमायनैः
 परमाभैरपि भूरिदर्शकैः ।
 परिपूरितभाजना जने-
 रबला कल्पलताममस्मरन् ॥ ५० ॥

परिवेषयती पयः स्वयं
 नवपीमूषनिषट्मौहदम् ।
 निगरां निजरूपमंपदा
 विधुषान्कावि वपूरमोहयन् ॥ ५१ ॥

मसृण शरदिन्दुमण्डल

प्रतिमल वरवर्णिनी परा ।

धुरि मूर्तमिवात्मन स्मिन्

दधिस्त्रण्ड दिशति स्म माहिषम् ॥ ५२ ॥

परिपक्कपित्त्यसौरभ

पटुजम्बीररसार्द्रकाञ्चितम् ।

परिपीय च तक्रमन्तत

प्रशशसु सुहिता प्रभु जना ॥ ५३ ॥

अधिविप्रमुख यथापितै

गिरिशोऽभ्येति मुद घृतौदनै ।

न तथामिमुखे निपातितै

पशुसोमाज्यपथश्चरुव्रजै ॥ ५४ ॥

परिशोधितपाणिपल्लवा

वरचित्रासनवेदिकास्थिता ।

प्रणमन्तमधिक्षिति प्रभु

परमाशोभिरवर्धयन्नुघा ॥ ५५ ॥

क्रमकैरथ स्रष्टैर्नवैः

सितताम्यूलदलैः सुगन्धिभिः ।

कुसुमैर्घनसारचन्दनै-

रपि विप्रानधिकार्यपूजयम् ॥ ५६ ॥

विष्णुधास्तु विज्ञेयतोऽर्चिता

मणिहेमाम्बरमञ्जुभूषणैः ।

भुवनेऽमिलमुक्तिमुनिदं

प्रजगंमुः परमेश्वरोत्तमवम् ॥ ५७ ॥

इत्थं महोत्सवपरंपरयैषमाने

रम्ये सिद्धम्यरपुरे रचितामिहोत्राः ।

मन्तः सभाधिपतिर्दशनशान्ततापाः

भाषाज्यक्षमं दधति श्रुतिज्ञाक्षपाठैः ॥ ५८ ॥

द्वैतमन्यप्रहिरुदुरहंकारविह्वारदधौ-

र्थांसां गुण्यैर्बलदुपनिपरमौरभैर्ध्याप्रपुष्पांम् ।

पाराजयमपि तमत्तपं प्रहसन्तं यनीन्द्रा

व्याहुरन्ति त्रिमुनिवृजमुग्धदृष्टिगानिबन्धाः ॥

अहमिदमवलोक्यात्यद्भुतं तिल्वदेशे

शिवचरितमुपागां शीघ्रमाख्यातुकामः ।

त्रिदिवमिति वदन्तं तुम्बुरं हृष्टचेता

गुरुरथ बहुमेने गीर्भिराशीर्मयीभिः ॥ ६० ॥

त्रिदशालय एव देवलोक-

स्त्रिसहस्रालय एष तिल्वदेशः ।

अनयोः क तुलाप्सरःसु रम्भा

दिशि सैकात्र तु ताः परःसहस्रम् ॥ ६१ ॥

मरणाञ्जननाथ मुक्तिरुक्ता

स्मरणादप्यपरत्र सा हि गौणी ।

इह दर्शनतः किलेरिता सा

सकलश्रुत्यविरोधिनीति मुख्या ॥ ६२ ॥

दृष्ट्वा रथोत्सवदिनेषु दिशामधीशा-

नष्टौ समागतवतो ध्रुवमानुपूर्व्यात् ।

प्रापुः पुरीं स्वयमपि प्रमदाय शंभोः

स्वस्वोपितां पट्टतवो दधतः समृद्धिम् ॥ ६३ ॥

श्रीमद्वैदिकमार्गंगेलनकलाशुद्धान्तरङ्गः सुधी-

रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम् ।

गोप्ता मेटकरीकुलेकतिलको गोपालभूपालकः

काश्येऽभिन्क्रमशो नटेशविजये सर्गं चकाराष्टमम् ॥

अष्टमः सर्गः ॥

नवमः सर्गः ॥

चन्दनाघलपटीरकुटीर-

स्पन्दमानपवमानगभीरैः ।

अध्वनीनजनमानधनैका-

गारिकैरजनि कैश्चिदहोभिः ॥ १ ॥

पञ्चमेन निनदेन दिशन्ती

पञ्चतां पथिकलोकवधूनाम् ।

पञ्चमायकयशांसि पठन्ती

संचचार पिकसंततिरुच्चैः ॥ २ ॥

मन्मथोपनिषदां महनीयं

कोकिलेषु कथयत्सु रहस्यम् ।

स्याण्डिलैरपि जनैस्तुरुषीनां

केवलं विलुलुठे कुचसीमि ॥ ३ ॥

पल्लवानि परिदृश्य लतानां
 कोमलं नदति कोकिलयूनि ।
 भावविद्युवजनः प्रमदाना
 पर्यंकूजदधरान्परिचुम्ब्य ॥ ४ ॥

पुष्पमास इति भूरुहवाटी-
 त्यङ्गजोत्सव इति दृदिनीति ।
 कुञ्जगेह इति कोकिलवाणी-
 रघुत्तरोत्तरमभूद्युवभाग्यम् ॥ ५ ॥

मारवीरममधिष्ठितमाद्य-
 द्रन्धवाहगजराट्पदलम्बा ।
 शृङ्गलेख दिवि पट्पद्मास्त्रा
 चञ्चलाभगतिषाम् शिञ्जिन्ते ॥ ६ ॥

पट्पदाभ्रफलपं मविराघं
 पल्लवाङ्गुलिगतैः परिचिन्बन् ।
 मोहनाथ जगतां मधुयोगी
 पुष्परेणुभरभ्रम चकार ॥ ७ ॥

चञ्चरीककुलझंकृतिमन्त्रै-

मोचयन् श्रद्धिति भानपिशाचम् ।

कालमान्त्रिकवरः खलु कान्तै-

र्यैवतानि सह योजयति स्म ॥ ८ ॥

मारुतो भुवनमारणविद्यां

प्रेतनायकपुरे समधीत्य ।

आगतः प्रयुयुजेऽभवगधृन्दे

प्रागहो घत परीक्षितुमेनाम् ॥ ९ ॥

पाण्ड्ययौवतपयोधरभार-

स्फारहारपटलीषु विलुठ्य ।

मारुतोऽजनि हिमो मलयाद्रौ

लेलिहानरसनेन कदुष्णः ॥ १० ॥

कुलहलकपरागमरागे

धाति शीतलमरे वनवाते ।

पादपा. मपदि पर्यचकम्प-

न्माधु साध्विति किल स्वशिखांसि ॥ ११ ॥

मन्यवातशिशुना प्रततीनां

गृहता किमलयाकुलिजालम् ।

चक्रमे मुखरषट्पदमाला-

किष्टिणीततिभृता गहनान्ते ॥ १२ ॥

स्नानमञ्जमधुवारिषु वल्ली-

मण्डपेषु जपकर्म वनेषु ।

पत्रपुष्पहरणं पथिकाङ्गे-

ष्यमिकायमनिष्ठेन धितेने ॥ १३ ॥

अम्बरोरिथतपरागमनङ्ग-

स्यन्दने बलति चन्दनशैलाम् ।

पाटलम्बजपटाञ्जललक्ष्मीः

प्रत्यपादि नवपल्लवजालैः ॥ १४ ॥

सौषजालकमुगे मुरतार्त

दर्शनीयविभूतात्तनभारम् ।

गन्धमारगिरिगन्धवहोऽहो

गगनं मुवतिवृन्दममन्दम् ॥ १५ ॥

चारुपल्लवचयैः शयनीयं

पुष्परेणुपटलैः पटवासम् ।

कुर्वती रहसि कुञ्जलतामू-

त्केलिषु प्रियसखी कुलटानाम् ॥ १६ ॥

बालचूततरुमूलतलेषु

त्यन्दमानमकरन्दहिमेषु ।

कामकेलिरभस्रोदितस्त्रेदाः

शेरसे स्म हरिणा हरिणीभिः ॥ १७ ॥

कम्पितानि सहकारतरूणां

दाक्षिणात्यपवनेन दलानि ।

कृत्तपान्यगलशोणितदिग्धा-

न्याङ्गजान्यसिदलान्यनुचक्रुः ॥ १८ ॥

मञ्जरीषु कृतमालतरूणां

पुञ्जरीतिमधिगम्य परागैः ।

पिञ्जरीकृततनुभ्रमरालिः

कुञ्जरीरमणगण्डमदेऽस्मात् ॥ १९ ॥

वन्यसीमनि वसन्ततरङ्गो-

रध्वनीनदलनादसृगाद्रां ।

विस्तृता इव नखा विरराजु

किंशुकम्य मुकुलाः कुटिलाया ॥ २० ॥

मान्मधी मरुतकोपलकोजा-

ग्लानमुष्टिरुचिरा न्छुरिकेति ।

कापि थल्लुगुतकिंशुकपुष्पा

भीतभैक्ष्यत शुकी पथिकेन ॥ २१ ॥

मानिनीदुरभिमानशिलाना

भेदनाय किमय प्रसवेषो ।

स्वर्णटट्ट इति मशायद्वय

पम्पकस्य मुकुलेन वकाशे ॥ २२ ॥

प्राप्तया वनमुवि प्रथमस्तु

मंगम शटिति पम्पकवम्भ्या ।

प्राप्तवान्यन कथं पदमानो

मुग्धवानय कथं मधुपो वा ॥ २३ ॥

माधवीमुकुलवान्तमधूली-
 सेकयोगसुलभाङ्कुरजालम् ।
 व्यत्यपिक्त मधुभिर्वकुलस्तां
 युज्यते क्षुपकृतावुपकारः ॥ २४ ॥

अङ्गनाधरणताडनलीला-
 माप्नुवन्स्तद्यहुमानमशोकः ।
 प्रेक्षितुं तदिव भागमुपेतैः
 पल्लवैरभिनवैः परिवर्त्ते ॥ २५ ॥

मङ्गलकल्प्यत मधूकतरूणां
 मण्डलेषु मधुदुर्दिनितेषु ।
 कोरकौघकरकोत्करवर्षि-
 प्वध्वगैः पिकरुतेऽशनिघुद्धिः ॥ २६ ॥

कर्णिकारकुसुमं भरुताध्वे
 कृष्यमाणमलिकीर्णमलासीत् ।
 प्रस्तमध्वगकुलभयहेतो
 राहुणेव रविधिम्बमकाले ॥ २७ ॥

दर्शनीयतिलकोऽपि विपुण्टः

धातुयनव्यकलकण्ठरवोऽपि ।

अकुरत्कुरयकोऽयमनेहा

मयपोऽप्यजनि मध्वनुकूलः ॥ २८ ॥

पक्षदाहिमफलं परिरुर्ण

पाटलत्वगनुषन्धि ययन्ध ।

पट्टकश्रुक्तिमारपुरंभी-

पद्यरागमनिकश्रुकवुद्धिम ॥ २९ ॥

नालिकेरकुरलीनवधूली-

धोरणी भ्रमरधूमलितामे ।

वद्यदम्पुदधियोगकण्ठ

नीलकण्ठनिबहेन निरुभि ॥ ३० ॥

पातुके रटति कोटिलयूनि

द्रोहिनि धननि दुर्मरुत्तं ।

याति पातकिनि वातकिशेरे

जातु पान्धनगदाधमिगु क ॥ ३१ ॥

भृङ्गकीरपिकसारसक्रुत्वि-

रभूपितेऽधिमधु भूरुहपण्डे ।

पान्थलोकपशुसंज्ञपनार्थ

धीमता मनसिजेन दिदीक्षे ॥ ३२ ॥

सत्यमेव परपुष्टसमूहः

कालकूटविषकस्पितदेहः ।

अन्यथा कथमदःकृतमोहः

पान्थको भुवि पतेद्विगतेहः ॥ ३३ ॥

उन्मिषत्कुचयुगां कुसुमार्थ

निष्कुटेषु नितरां बलमानाम् ।

कुञ्जगेहमनु कोरकिताशो

नायको नववधूं विचकर्ष ॥ ३४ ॥

पाटलैः किमलयैः पवमानैः

शीतलैः सुरभिभिः सुमनोभिः ।

कोकिलैः कलरवैर्मधुभिश्च

स्वादुभिः सुदितमिन्द्रियजालम् ॥ ३५ ॥

मन्मथोऽमयविधौ मणिखोला-

रोहणे सुमनसां लवने च ।

वसुको युवतिभिर्बुवलोको

व्यत्यलङ्घत सुरेन वमन्तम् ॥ ३६ ॥

वामराधिपशतान्नपराश्व-

त्कामरारिकुलगात्ररुदाभाः ।

धूमराः स्वरजमाध सुमानां

केसरा दृढशिरेऽधिगिरिपम ॥ ३७ ॥

कौकिलं कचन संभृतमौनं

धीक्ष्य हन्त मुकुलैर्विक्रमाग्निः ।

मत्सिका परिजहाम महान-

त्वाद्रियत किमनेहसि यानि ॥ ३८ ॥

पेनग्रण्यपतिगोऽधिपयोधि

क्षेपेन्नाविन्दुरिष पट्पद्द्विभः ।

मत्सिकासुबुलभावनमभ्ये

मोहदृढिरदिमिमुहुरेभि ॥ ३९ ॥

भारयुद्धगलितं निशि कैश्या-

न्मल्लिकाकुसुमदाम विभाते ।

कुञ्जधात्रि कुलटा किमुदीक्ष्य

व्यालकध्रुकभिया व्यगलद्वाक् ॥ ४० ॥

भारमत्तगजमस्तकभाग-

स्यन्दमानभदशकिरशङ्काम् ।

कुर्वतीभिरवलाकुचकुम्भे

घर्मवारिकणिकाभिरजृम्भि ॥ ४१ ॥

काञ्चनाद्रिमपि घर्ममहिम्ना

संभृतद्रवमवेत्य समन्तात् ।

युक्तमेव कुचसीमि युवत्या

स्वेदजन्म बुबुधे बुधसङ्गः ॥ ४२ ॥

सुध्रुवामतनुत श्रमतोयै-

दूषितस्तिलकितो मृगनाभिः ।

नामिकाग्रनवमौक्तिकलम्-

क्षम्पकध्रमरसंगतिशङ्काम् ॥ ४३ ॥

वसमय्य वदन युवतीना-

मुसुकास्तिलकनेन युवान ।

धर्मजीवरकदधितयज्ञा.

प्राप्तज्ञपरपानकपाने ॥ ४४ ॥

मलिकामुकुलजालविमोक-

मेमशालिनि पृथग्युवयुग्मे ।

मध्यम॥जि मदनोत्तमव आसी-

श्रौढगाढपरिरम्भणशेष ॥ ४५ ॥

भूरितावभरित मणिमन्त्रे

पर्यंगत मिथुन पृथगेव ।

हारपाटिभिर्येष्टि यथेष्ट

हूलमुद्रुजकुचद्वयमीभि ॥ ४६ ॥

तालवृत्तशतदुर्विनेवार

तापमानु तरुणाय तदण्या ।

आचक्षाम हविचन्दनपूत्री-

धूमर वृषदुष्टमपीर ॥ ४७ ॥

हस्तवर्ति हरिचन्दनसिक्तं

तालवृन्तमलसत्तरुणीनाम् ।

भिश्चितुं वदनत्रिम्बविलासं

चन्द्रमण्डलमिव स्वयमेतम् ॥ ४८ ॥

स्वर्णवर्णसुभगं सुदृगङ्गं

स्विन्नमुन्नतकुचं कृतिना द्राक् ।

हन्त चेदद्युपहृतेन जलादां

वायुनोपजुगुहे धुरि भर्तुः ॥ ४९ ॥

स्नानतो मृगदृशः स्तनकुम्भ-

स्तरक्षणं विरलतोयकणाङ्कः ।

कामुकेन कचधूननकाले

प्रेमगाढमुरसा परिरेभे ॥ ५० ॥

शीतमंशुकशिखाश्वितममे

पिभ्रती नवपयोधरकुम्भम् ।

शालिका न तु परं सलिलानां

पालिकाप्यहृत पान्थमनांसि ॥ ५१ ॥

तृणयाधरधृताञ्जलिरुर्ध्व

दत्तदृष्टाचतटे धुतमौलिः ।

पानतः प्रथममेव युतत्या

पर्यहामि पथिकोऽम्बु ददत्या ॥ ५२ ॥

चण्डभानुकचण्डिमभूम्ना

दीपितेऽध्वगजनो दिनमध्ये ।

वृक्षमूलकृतवेदिषु वृन्दं

वृन्दमाह्व परिपीथ पशामि ॥ ५३ ॥

पभिणो गिरिनदीषु पशामि

मीधमभानुकिरणकधितानि ।

पातुगभयतया प्रतिकृभं

दीनदीनमकुवन्त मृगानां ॥ ५४ ॥

नानटमववृणानुशिखानि

भौरमर्ममदिन्नाकल्लहानि ।

भावदम्पुरदरात्तिष्ठपट्ट-

प्रतिषां प्रनिदिनं विपिनेषु ॥ ५५ ॥

प्रौढदावदलनस्फुटिताद्रि-

भावस्वण्डहतिविह्वलमात्राः ।

मन्दमन्दमचलन्मिहिराश्वा

दिव्यतः किल दिनेऽजनि दैर्घ्यम् ॥ ५६ ॥

पद्मबान्धवकरैः परिभूतो

लोहितेक्षणपुटोऽद्रिलुलायः ।

तूर्णमाविलयति स्म तदीयैः

सेवितं समवगाह्य तटाकम् ॥ ५७ ॥

वारि भूरि परिषीय वसूनां

नायको निजकरैरतिमात्रम् ।

तद्वमन्निव तदा मृगतृष्णा-

व्याजतः प्रतिदिशं विलुलोके ॥ ५८ ॥

सर्वथैव पवनाशनसङ्घ-

श्रामयोगसमये समुदीते ।

पिप्पलेषु विद्युधा भुवि रूढ्या

जक्षिरे चलदुलब्धवहारम् ॥ ५९ ॥

कापि वारणगणस्तरुमूले
 हस्तगीकरकिरोऽधिकपोलम् ।
 शङ्कयते स्म द्रव्यं लघु हन्तुं
 मेपसस्तु इव मन्त्रयमाणः ॥ ६० ॥

शुद्धया च सुमनोगणमन्ये
 नृप्यया च मुरभिः शुभजात्या ।
 आपगास्तु शुचिराचमनेऽपि
 क्यापूतो यदि किमत्र विचित्रम् ॥ ६१ ॥

अम्बु क्षीतमजनिष्ट तदानीं
 काञ्चनादपि कथंचन मृगम् ।
 नीरदानमत एव निदाये
 स्वर्णदानशतमंमितमाहुः ॥ ६२ ॥

वप्यथाऽमुदयगे धति याभिः
 पयंदीप्यत पतङ्गनिष्ठाभिः ।
 अगमे पुनरभूषत ताभि-
 र्मृमनिःपतिमयूमरिताभिः ॥ ६३ ॥

चत्वरं न न चतुष्पथदेशे
 वेदिकासु न न वा विशिखासु ।
 सङ्गस्तु समदृश्यत घारा
 यत्र गेहसविधे युवलोकः ॥ ६४ ॥

भाललोचनसुदर्शनपाण्यो-
 नैव चेच्छशुरगेहनिवासः ।
 गाढतापबहुलः कथमेव
 श्रीधमवासरगणः क्रमणीयः ॥ ६५ ॥

वासराणि कदलीवनवीध्या-
 मत्यगाद्युवजनोऽम्बुविहारैः ।
 चन्द्रकान्तभुवि चन्द्रमयूखैः-
 शर्वरीश्च समुदध्वति तापे ॥ ६६ ॥

प्रमदवनसमीरः पाटलीगन्धलिप्सा-
 परिमिलदलिवृन्दामन्दसङ्कारभेदैः ।
 कनकमदमि नृत्यं कुर्वतश्चन्द्रमौले-
 रनुगुणमपराहे स्वैरमारब्ध गीतम् ॥ ६७ ॥

आपादे किल मासि तत्र नगरे दृष्टाः पुनर्मल्लिका-
 रान्धान्धधमरावलीकृतहरिद्रावस्फुरत्तोरणे ।
 सिद्ध्यन्तो नटनायकस्य पुरतः श्रीगन्धमारोदकं
 सोरसाह त्रिसहस्रदीक्षितवराश्रकः शताङ्गोत्सवम् ॥

भीमद्वैदिकमागंरोलनकलाश्रुष्टान्तरङ्गः सुधी-
 रद्वैतामृतलाभनिर्भरनिजानन्दानुभूतिः सताम ।
 गोप्रा मेटकरीकुलैकतिलको गोपालभूपालकः
 काव्येऽग्निप्रबलं नटेशविजये मर्गं चकाराद्भुतम् ॥

इति नवमः सर्गः ॥

दशमः सर्गः ॥

प्रीत्यकाननकृशानुभिस्तोत्यैः

कज्जलैर्मलिनितं स्वमभूत्किम् ।

संशयं विदधतीति समेषां

प्रावृष्टाविरभवद्भ्रमदभ्रः ॥ १ ॥

प्राणदम्यसुरभिः पवमानः

पाकशासनधनुर्ननु पश्चात् ।

दक्षिणाभिनवतोयधरभी-

रुत्तरा च तटिदुन्मिषति स्म ॥ २ ॥

मारदिग्विजयमङ्गलयात्रा-

वातिकैः किन्तु गभीरगभीरम् ।

शैलवारणशिरोभिदूढै-

र्दृष्यन्ते जलवदुन्दुभिः पृन्दैः ॥ ३ ॥

दशमः सर्गः ।

वारिदस्मरभटा बलमाना

दिक्षु घूनिवतटिद्रुणवेत्राः ।

प्रोपिताज्जिजगृहं प्रति यूनो

द्रावयन्त इव धीरमगर्जन् ॥ ४ ॥

नीलसौधशिखराण्यनु पश्य-

न्त्यात्मनः सरणिमध्यगयूता ।

कौतुकादुपवने कनकाङ्गी

केकिनेव दृष्टशे घनविद्युत् ॥ ५ ॥

धीचिभिर्जलनिधौ विपुलाभि-

दूरदर्शिततिरोदितरूपा ।

चारुविद्रुमलतेव चकाशे

चञ्चला जलदसंकुलितेऽग्रे ॥ ६ ॥

कालिकामभि कुतारभटीका-

मन्तरेऽभ्रमदसोऽधिकदृष्टात् ।

नीलकण्ठमवलोक्य नटन्तं

प्रह्लादमभजत्फणिराजः ॥ ७ ॥

कालमेधनिनदै, सनिनादं
 वारिवन्धमाधिगम्य बलङ्गिः ।
 मेदुरा मदकणा इव मुक्ताः
 प्राप्नुवन्प्रथमविन्दव ऊर्वाम् ॥ ८ ॥

संपत्तृपितचातकपोत-
 त्रोटिकोटिदलचूषितशेषाः ।
 शीकराः प्रथमतः किल बेल-
 ऋपमापुरवर्नी धनमुक्ताः ॥ ९ ॥

वारिवाहनिवहे बलहन्तु-
 श्वापयष्टिरधिरेण अकाशे ।
 इन्द्रनीलशिखरीन्द्रनितम्बे
 गैरिफट्रवक्षसीव गलन्ती ॥ १० ॥

अस्फुटद्वहिरजाण्डकटाहो-
 द्दृष्टे मणिमयं कटकार्धम् ।
 विक्रमेषु किमु विष्णुपदे य-
 दृष्टमिन्द्रधनुरित्यवशिष्टम् ॥ ११ ॥

प्रीत्यसोपमघनगोमयपट्टैः

प्राधृथा पदमलिप्यत विष्णोः ।

रक्तवह्निगपि रत्नरजोभि-

स्तन्यते स्म घनुराकृतिरथ ॥ १२ ॥

मेषमण्डलमहोदधिमप्ये

तन्वता मणिधनुर्मयसेतुम् ।

कालदाजरधिनावधि काण्डै-

रुष्णपङ्क्तिवदनो हस्तशीतः ॥ १३ ॥

कर्पणम्यदघनसुभितासु-

कषाटलादिवतिभोगपरीतम् ।

आशु मन्दरममम्बरदण्डौ

मे धनुर्वलपिणो घनसङ्घः ॥ १४ ॥

घातंराष्ट्रभयदायिनि वृष्णे

सिंहनादिनि घने सति मघः ।

भङ्गुने गृहशिख्यण्डिनि चारा-

ह्रीप्य उप्य उदभिद्यत काण्डैः ॥ १५ ॥

मर्दनं वत शुचेर्मलिनात्मा

काल एष कृतवानिति मत्वा ।

मानसं प्रति नु मङ्क्षु पलायां-

चक्रिरेऽतिशुषयः कलहंसाः ॥ १६ ॥

आहतासु पयसाम्बुजवाटी-

ष्वाततासु सरणिष्वतिपङ्क्तैः ।

आवृतासु च हरिस्तु घनौघै

राजहंसगतयो न रराजुः ॥ १७ ॥

हंससन्ततिरलक्षि बलक्षी

क्रौञ्चशैलकुहरं प्रविशन्ती ।

निर्गलद्विमलनिर्झरिणीभि-

निर्विशेषमटवीषु निषादैः ॥ १८ ॥

दीनचातकशिशौ दयनीये

क्रन्दति स्नुतपयःकणजालः ।

प्रावृषो धृतपयोधरनामा

तावदभ्रनिबहस्तनति स्म ॥ १९ ॥

प्राप्नुषि प्रथममेव हि वर्षा-

द्विष्टपे विरहिणीवद्वलेऽस्मिन् ।

भञ्जनद्रवमयी मरिदधे

यान्धलोकमरुधरप्रवहन्ती ॥ २० ॥

सुधुषां प्रियमनागमवातां-

श्वेपणक्यमनिना हृदयेन ।

साकमुज्जततट मरिदोपः

यामयन्वत पथः प्रकरोध ॥ २१ ॥

भारदिग्जयमहोत्सवहेतां-

नीरवाहकुलनीलवित्ताने ।

विमृते विषमि तत्र विरेजु

मूलमोर्लज्जमरा एव धाराः ॥ २२ ॥

कालमेषकुलकञ्जनिनाभे

मेहभाह्वागमयंकरदिशे ।

अर्धरात्रिममयेऽभिमग्न्या

माहमं दि मुषि चक्षुजमाद् ॥ २३ ॥

वातविस्तृतघनाघनवर्षा-

कामिनीकचभरे परिफुल्ला ।

मल्लिकास्रगिब मञ्जुबलाका-

मालिकातिमहती विलुलोके ॥ २४ ॥

जृम्भिते मति जलोदयकाले

यत्र पूर्वमुदलामि मरालैः ।

तारकाभिरपि तत्र बकौषे-

व्योतिरिङ्गणगणेश चकाशे ॥ २५ ॥

अम्बरे मति पयोधरभारे-

णावृते तव पयोधरभारः ।

अम्बरेण कथमावृत इत्या-

कर्पि यौवतकुचांशुकमिष्टैः ॥ २६ ॥

घातकेषु भुवनं स्वनिषेवि-

ध्वर्षयन्वितरणिस्त्वमगाधः ।

केतकीद्रुभिरसेवि घनोऽसौ

कुट्मलच्छलकृताप्रलिखन्धैः ॥ २७ ॥

उद्यते जगदुपेन्द्रकुमारे

जेतुमस्य जयसाधनमिन्द्रः ।

बाहनं वरधनुश्च ददत्स्वं

हन्त कोपमपि मूर्तममुञ्चत् ॥ ३२ ॥

चञ्चलायतकशे जलवाहा-

ध्यापके नदति धीरमुदारम् ।

शैलसीम्नि शिखिमाणवकानां

शुश्रुवे कलकलः श्रवणीयः ॥ ३३ ॥

नीलमेघनिबहून् दृशाना-

माघृतेऽपि हरितामवकाशे ।

उल्ललाम तरणेरुदुपस्या-

प्यप्सु मण्डलमहो तटिनीनाम् ॥ ३४ ॥

अस्तमेति मविताम्य तटाकाः

कुर्वतेऽस्य कमलाञ्जलिवन्धम् ।

श्रोत्रियैरिति घनस्थगितेऽध्वे

मायकर्मसमयो निरणायि ॥ ३५ ॥

दशमः सर्गः ।

कामिनीकलितनिर्दयकण्ठा-

श्लेषसजनितशर्मविशेषैः ।

रारटल्लधरो लघुवर्पा-

बासर सुकृतिभिर्विलल्लहे ॥ ३६ ॥

अम्बरं परिदधत्यवदातं

हंसपङ्क्तिभिरलंकृतपार्श्वम् ।

आययौ नरद्वभ्रसिताभ्रा

लालिनाभ्युदितराजकरेण ॥ ३७ ॥

विष्टपं शरदतोर्वशयन्त्रा-

गङ्गाजप्रभुदत्त किमभ्यै ।

लक्ष्मकैतवलमभिजमुद्र

चन्द्रपिम्यमिषगामनपत्रम् ॥ ३८ ॥

षारुभिर्विरहिताश्वपलाभि

पाण्डुतामिव घनाः प्रतिपद्य ।

दिक्षु तूललपत्रो बलमाना-

भिभिमुपेत पिर विधुरस्वान् ॥ ३९ ॥

शम्पया कनकशृङ्खलदाम-

च्छाया परिवृतो जलदः स्ने ।

निःस्पृहः शरदि नीलमहोक्ष-

व्याजतोऽधिगु बलश्रद्धति स्म ॥ ४० ॥

सप्तपर्णकुसुमेषु समीरः

संनिपत्य मधुगन्धिषु सद्यः ।

निष्पतन्गिरिगुहासु निषण्णै-

रभ्यधाव्यत रुषा हरिश्चिम्बैः ॥ ४१ ॥

गन्धसिन्धुरकपोलतलस्पृ-

क्पुण्डरीकमुखपर्यटनोत्कः ।

षाणकोटिषु पतन्नपि नालि-

विठ्यधे विरहिदुर्विधिपाकान् ॥ ४२ ॥

षट्पदालिरुणाम्बुजपण्डे

मेदुरा युवमनोमृगहृत् ।

दाहणस्मरकिरातततायो-

वागुरेव दवसीम्नि विरेजे ॥ ४३ ॥

सिन्धवः स्वपतिचूपणशिले

रफीततेजसि मुनौ सति भीताः ।

भम्बुजाञ्जलिमकुर्वत काश्या-

द्राजममकृतितां रढयन्तः ॥ ४४ ॥

प्राप्तजस्वलतया बहुरात्रं

प्राप या न तदिनी प्रतिकर्म ।

निर्मला अरदि मा निजकेशा-

न्यैबलान्पर्याम जोधयति स्म ॥ ४५ ॥

पुण्डरीककुलभूरिविलासा-

वासनीलवनराजिममेता ।

तावद्विषु तटी तदिनी च

द्वे परस्परतुलामलभेमाम ॥ ४६ ॥

इतिदन्तशकलेरिव दीपैः

कैरवैतदुगणैरपि कर्णम् ।

शारदं मनसि कृत्य म नूनं

कं च न्यं च कविराड् मवर्णम् ॥ ४७ ॥

कामकुण्डलितकार्मुकचक्र-

क्रेकृतिभ्रमकरं गहनान्ते ।

कूजितं मदकलं कुररीणा-

माततान पथिकानधिकार्तान ॥ ४८ ॥

दैत्रिकी मम तिरस्कृतिरामी-

रक्ष्यमात्रगुणिनीति तुलास्थे ।

प्रत्ययार्थमिव भास्वति पद्मि-

न्युन्नमय्य मुखमुच्छ्रमिति स्म ॥ ४९ ॥

प्राष्टपेण्यदिवसे प्रतिपेदे

संमदं स किल यण्मुखवाहः ।

शारदेऽहि तु चतुर्मुखवाहः

कभ्यचिद्रवति कश्चन कालः ॥ ५० ॥

भूषणानि पथि शिञ्जितभीत्या

द्राग्विमुच्य तटिनीं निशि यान्त्या ।

हंमके नदति हन्त सशङ्कं

स्वाङ्घ्रियुग्ममभिसारिकयैश्चि ॥ ५१ ॥

दशमः सर्गः ।

राजहंस इति पाथमि राका-

चन्द्रविम्बमभिसृत्य सरागम ।

वन्धिताय वरटा निजनाथे

न स्म विश्वसिति जातु यथार्थे ॥ ५२ ॥

वाजपेयविहितावभुथाना

यवप्रनामुपरि हसयुवान् ।

भातपत्रमवलोक्य गृहीतं

हंस इत्यनुनन्दं दिशि नेतु ॥ ५३ ॥

यद्धमन्यत शुचिर्द्विजवृन्दे

शुद्धमानमगतिः सुनदीप्यः ।

शीतवातमहनोऽपि च हंसो

वर्णमंकरवशात्तु शिखी न ॥ ५४ ॥

सामथोपलमयीव वितर्दि

अन्द्रकान्तघणिर्याठममेता ।

शिभिये शिविजला मरिदावि-

वैकता च सुगिरा द्विजपङ्क्त्या ॥ ५५ ॥

स्पर्धितं विरुहये हि मिथस्त-

त्सञ्जरीटमिथुनं घटमानम् ।

येन सर्वयुवमोहनदात्रा

सूचिकाजनि निधेः शरदुर्वाम् ॥ ५६ ॥

कन्दलकुमुदकाननखेल-

द्राजहंसरमणीघरणानि ।

दुग्धसिन्धुसरसोदरवत्ना-

द्विहुमाङ्कुरविलानमपुष्पान् ॥ ५७ ॥

शारवेषु दिवसेषु समानं

पुण्डरीकपटलेन पयोधौ ।

उन्मिमेष दृशुभयपि विष्णोः

पुण्डरीकनयनो हि स कालः ॥ ५८ ॥

सप्तपर्णमभिसृत्य सकामं

मञ्जरी परिवहन्मद्गन्धम् ।

स्कन्धदेशविनिवेशितशुण्डा-

काण्डया चिरमवर्ति करिण्या ॥ ५९ ॥

संचरस्तरसि मन्ततरेल-

त्कामिनीकुचतटीघुसृणाक्ते ।

मल्लिकाधमिथुन चरणास्ये

राजहसयुगरीतिमघत्त ॥ ६० ॥

रक्तवारिकहरङ्गरजोभि

धूसरा धुरि मिथो पटमाना ।

भारवेचमहिता इव मस्त्या

चटपद्म मनिनद दिशि चक ॥ ६१ ॥

छन्दराजतघट पुलिनाम्तं

म्यस्य कल्पितनदीजलकेत्या ।

मुग्धया हृद वदीक्य मरालं

पुत्रुजे निजघटः श्रवतीति ॥ ६२ ॥

पुण्टपर्वगलितम्पुटमुक्ता-

दारशकंरिलया वनगोप्यः ।

इक्षुशाकटजनस्य मरण्या

कालपीनमभजन्त कथंचित् ॥ ६३ ॥

अध्वरा कलमपालिकयाप्रे

दर्शितेऽपि पथि तद्गतचेता ।

स्पृष्टवानिव पदौषधिमेद

बध्नीतीति यत् ता परित स्म ॥ ६४ ॥

वास्थ्यलीषि न च शक्यसि गन्तु-

मस्ति सिद्धिरिति कापि भुजङ्गम् ।

लोलदृष्टिमरुणलघुभोगि-

प्राहिणीव पथिक यवगोप्त्री ॥ ६५ ॥

प्रस्थितस्य परित क्रममाणा

दिग्जयाय मदनस्य तुरङ्गा ।

श्यामला कलममीभि समेता

जृम्भिता वनशुका अवतेरु ॥ ६६ ॥

घोषितै कलमकाननगोप्या

प्रस्थितान्वत शुकान्समगहन ।

पल्लवैश्च कुसुमै प्राहियन्त्र-

स्थानवस्तदुपगीतिममुत्थै ॥ ६७ ॥

श्रोत्र्य मासमवधिं प्रसवतो-

र्योषिति प्रचलित. पथि वन्ये ।

गोपिकाध्वनिषु कोकिलधुल्लया

हा वमन्त इति कश्चिदमुख्यतः ॥ ६८ ॥

तत्र तत्र नवदभेममूहाः

पुष्पिनाम्निभुवनं विजिगीषाः ।

रेजिरे रजतकंसरपङ्क्त्या

राजिता रनिपनरिक् कुन्ताः ॥ ६९ ॥

द्विजयाय परमासिह राज्ञा

हस्निभिर्हरितपट्टपताकाः ।

दीपंगौलकदलीदलपाली-

विभ्रम विदधिरे भ्रियमाणाः ॥ ७० ॥

राजहंसरजनीकरकाश-

म्नोपकैरधकुलञ्जलनः श्वाभ ।

भङ्गजे किरति कीर्तिमगच्छ-

त्वा शरत्तरङ्गयोगिषु भूत्वा ॥ ७१ ॥

वायुवह्निजलखानि वसन्त
 ग्रीष्मवार्दिनशरत्सु किमृद्धिम ।
 प्रापुरित्युतुयुगे परिशिष्टे
 भूरजांसि परियुद्धिमगच्छन् ॥ ७२ ॥

अम्बरे विधिरपां परमाणू-
 न्कथमृतातपयुते हिमदम्भान् ।
 अभिमसृक्षुरत एव बुधानां
 भाविवर्षपरिक्लमिरिदानीम् ॥ ७३ ॥

हैमनेषु दिवसेषु यतोऽभू-
 द्यौश्चिराय धृतजीवनगर्भा ।
 विप्रकीर्णहिमघमैकगौघा
 पाण्डिमानमत एव यभार ॥ ७४ ॥

दिव्यहंसनिवहोऽभ्रतटिन्यां
 शारदेषु दिवसेषु विहृत्य ।
 छिन्नपद्मकुलकम्पिनि पंतुः
 शीकरा हिममिषेण ममन्ताम् ॥ ७५ ॥

जारदष्टमघरं पिदधाना

कापि नव्यकुलटा कुलटाभिः ।

पूच्छते स्वपतये ध्रुवहेतुं

शीलिता हिम इतीति वदन्व ॥ ८० ॥

इत्वरी घत निशासु हिमानी-

दुर्निरीश्रगमनापि विभाते ।

शाद्वलेषु समसूच्यनुगायै

प्रभुतैरिव बहिः पदयावैः ॥ ८१ ॥

हास्तिक दिनमुखे बहिरेष्य-

स्मन्तत स्थपुटिते हिमपिण्डैः ।

प्राङ्गणेऽपि पदमेकमनीशं

कर्तुमुद्धतकं गति म् ॥ ८२ ॥

वाल्लिनेव शिजिरेण विदूर

द्रावितो रवितनूज श्वोष्मा ।

अदयमूकमिव सांऽपि तदानीं

प्राप यौवतपयोधरदुर्गम् ॥ ८३ ॥

वीटिकाद्विपटिकाप्रतिमीरा-

गर्भगोहभृगनाभिहमन्तीः ।

मंनिधाप्य सुदतीकुचदुर्ग

संश्रितैर्बिमुमुषे शिशिराद्भीः ॥ ८४ ॥

सायमातपदवाग्निशिखाभि-

व्याहता निशि हिमैर्वनराजिः ।

कुन्दपुष्पकपटेन विभाते

षाण्पिन्दुपटलं विसमर्ज ॥ ८५ ॥

इत्थं दुरन्तहिमवर्षिणि जृम्भमाणे

काळे वियोगिजनजीववियोगकाळे ।

कान्ताकुचोष्मकबलीकृतशीतगर्भा

निद्रासुप्तान्यनुभवन्ति निशि स्म धन्याः ॥ ८६ ॥

तदकुलमुरुशाखाशेषमात्रं तदानीं

प्रतिदिशमवलोक्य प्राणसृष्ट्याप्तपुण्याम् ।

अमनुत शिखरात्रावर्षितुं भूमुरेन्दै-

रखिलमपि विलूनं यत्रपुण्याकुरोपम् ॥ ८७ ॥